

ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ЯАМ

“Өмнөговь аймгийн малчдын ахуй амьдралын нөхцөл, эрүүл мэндийн байдлын үнэлгээ” судалгааны ажлын үр дүн

**HRO Meeting
September 24, 2014**

Odontsetseg D. Brown, M.D., M.Sc., M.P.H.

Агуулга:

- 1. Судалгааны үндэслэл, хэрэгцээ шаардлага**
- 2. Судалгааны ажлын арга зүй**
- 3. Тоон судалгааны үр дүн**
- 4. Чанарын судалгааны үр дүн**
- 5. Өвчлөлийн эргэмж судалгааны үр дүн**

Агуулга:

7. Орчны чанарын зарим үзүүлэлтүүд

8. Дүгнэлт

9. Зөвлөмж

Малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдлыг судлах хэрэгцээ шаардлага

- Малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдлын талаар хийгдсэн судалгаа цөөн, найдвартай/нотолгоонд тулгуурласан тоо мэдээлэл хангалтгүй:
- Малчдын эрүүл мэндийн байдлыг тусгайлан судалсан судалгаа 1988 онд хийгдсэн МАА-н нэгдлийн малчдын эрүүл ахуйн судалгаанаас хойш хийгдээгүй, ШХА, Гамшигтай тэмцэх ерөнхий газар, Гамшиг судлалын хүрээлэнгээс хийсэн зарим судалгаа гамшгаас малчдын амьжиргаанд нөлөөлөх байдлыг судалсан нь энэ судалгааны зорилго, зорилт, хамрах хүрээнээс өөр байна.

Малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдлыг судлах хэрэгцээ шаардлага

➤Дээрхи үндэслэлээр, судалгааны баг нь “Монгол улсын малчдын ахуй амьдралын нөхцөл, эрүүл мэндийн байдал” (2012-2014) сэдэвт ЭМЯ-ны захиалгат шинжлэх ухаан технологийн төслийг үндэсний хэмжээнд хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд аргачлалыг уурхайн нөлөөллийн хүрээний орон нутгийн онцлогт тохируулан өөрчилж хэрэглэснээр эдгээр судалгааны зарим үр дүнг харьцуулах боломжтой болж байгаа нь судалгааны давуу талуудын нэг болж байна.

Малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдлыг судлах хэрэгцээ шаардлага

- Малчдын эрүүл мэндийг дэмжих, амьжиргааг сайжруулах НЭМ-ийн хөтөлбөр, үйл ажиллагааны суурь тоо мэдээлэл болгон үндэсний хэмжээнд ашиглах боломжтой
- Дараахь үндэсний стратеги төлөвлөгөө, төрийн бодлого, хөтөлбөртэй уялдаж байна: МХЗ, ТНЭМТББ, ХБӨҮХ, ЭЗҮТЭМССҮС, ММУХ
- Малчид: уурхайн нөлөөлөлд хамгийн ихээр өртөх магадлалтай, эмзэг өртөмхий хүн амын бүлэг

Эх сурвалж: Судалгааны хүрээнд хийгдсэн мэдээллийн тоймын үр дүн, дэлхийн бусад улс оронд хэрэгжүүлсэн ижил төстэй төслүүдийн техникийн бичиг баримт, үнэлгээний тайлан

“Өмнөговь аймгийн малчдын ахуй амьдралын нөхцөл, эрүүл мэндийн байдлын үнэлгээ” судалгааны ажил

Захиалагч:

Өмнөговь Аймгийн Засаг Даргын Тамгын Газар
Өмнөговь Аймгийн Эрүүл Мэндийн Газар

Санхүүжилт: Оюу Толгой ХХК

Хэрэгжүүлэгч байгууллагууд:

ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ЯАМ

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЯАМ

НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОДЛОГЫГ ДЭМЖИХ САН

ХАЛДВАРТ ӨВЧИН СУДЛАЛЫН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

Зорилго

- Уурхайн нөлөөллийн хүрээний сумдын малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдалд үнэлгээ өгч, сайжруулах зөвлөмж гаргах, судалгааны үр дүнг уурхайн нөлөөллийн хүрээний орон нутагт хэрэгжүүлэх нийгмийн эрүүл мэндийн хөтөлбөрийн малчдын эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагааны хяналт үнэлгээний суурь тоо мэдээлэл болгон ашиглах

Зорилт

Зорилт 1

- Уурхайн нөлөөллийн хүрээ болон хяналтын сумдын малчдын ахуй, амьдралын нөхцөлийг тодорхой асуудлаар судлан нийгэм, эрүүл ахуйн үнэлгээ өгөх

Зорилт 2

- Малчдын ахуй амьдрал, эрүүл мэндийн байдалд үнэлгээ өгч, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлүүдийг судлан, харилцан хамаарлыг тогтоох

Зорилт 3

- Малчдад үзүүлж байгаа эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний зохион байгуулалт, чанар, хүртээмжийг судалж үнэлгээ өгөх

Зорилт 4

- Малчдын эрүүл мэнд, амьжиргааг дэмжих зөвлөмж боловсруулах

СУДАЛГААНЫ АРГА ЗҮЙ, ҮЙЛ ЯВЦ

Судалгааны төслийг НЭМҮТ-ийн Эрдмийн Зөвлөлийн 2013 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн

ЭМЯ-ны Анагаах ухааны ёс зүйн хяналтын хорооны 2013 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийн хурлаар хэлэлцэж баталсан аргачлалын дагуу хэрэгжүүлж байна.

Харьцуулах боломжтой тоо мэдээлэл: “Монгол улсын малчдын ахуй амьдралын нөхцөл, эрүүл мэндийн байдал” сэдэвт ЭМЯ-ны захиалгат шинжлэх ухаан технологийн төслийн үр дүн (2012-2014)

Орон нутгийн судалгааны хүрээнд хийгдсэн ажлууд

- **Тоон судалгаа: 7 бүлэг, 120 асуулт бүхий асуумжаар 300 малчинг хамруулсан**
- **Чанарын судалгаа: Судалгааны сумдад 3, хяналтын сумдад 1, нийт 4 бүлгийн ярилцлага зохион байгуулсан**
- **Судалгаанд оролцогчдын 2/3-т бие махбодийн хэмжилт хийж, ХБӨ-ний эрсдэлт хүчин зүйлийн үнэлгээ хийсэн**
- **Лабораторийн хурдавчилсан тест: 107 малчинд цусан дахь холестерин, сахар, ХДХВ, Тэмбүүгийн халдвар илрүүлэх шинжилгээ хийсэн**
- **Орчны чанарын зарим үзүүлэлтүүд: Агаар, ус, хөрсний чанарын зарим үзүүлэлтийг тодорхойлсон**

СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ:

Өмнөговь аймгийн Ханбогд, Даланзадгад, Баян-Овоо,
Манлай сумд

Хяналтын сумд: Дундговь аймгийн Говь-Угтаал,
Эрдэнэдалай сумд

Судалгааны үр дүн

Судалгааны үр дүн:

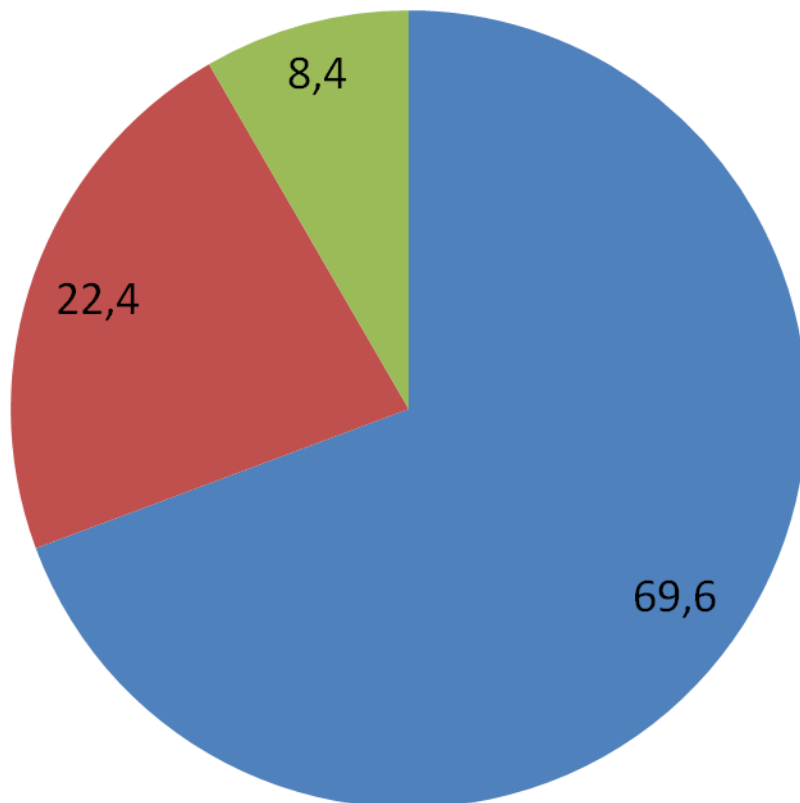
1. Судалгаанд хамрагдсан малчдын ерөнхий шинж байдал

- 127 эрэгтэй, 172 эмэгтэй
- 99.6 хувь нь тухайн орон нутгийн байнгын оршин суугч
- 34,1 хувь нь сумын төвөөс 6-25 км, 33.4 хувь нь сумын төвөөс 26-50 км зайд байрлаж байв. Хамгийн хол нь багийн төвөөс 100 км, сумын төвөөс 200 км-т байсан малчин өрхүүд судалгаанд хамрагдсан.
- Сургуулийн насны хүүхдүүдийн 9.4 хувь нь сургууль завсардсан
- 95.3% нь тухайн орон нутагтаа 5-аас дээш жил амьдарч байгаа ба 77.9 хувь нь 5-25 жил мал маллаж байгаа малчид байв.
- Өрхийн ам бүлийн хувьд нэг өрхөд хамгийн ихдээ 9 хүн байсан ба өрхийн дундаж хүн ам 3-5 байна.

Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

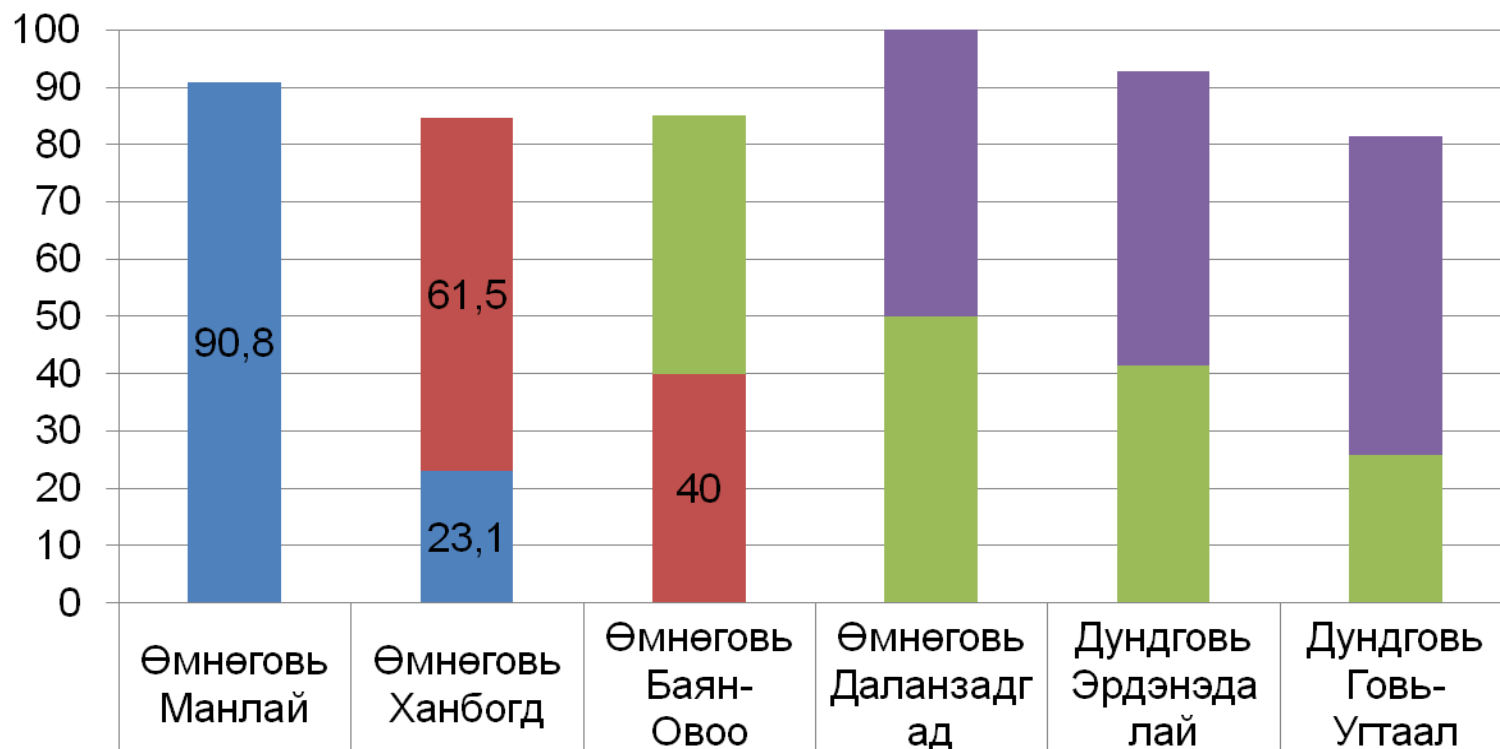
Малд явж буй унааны төрөл

■ Мотоцикл ■ Морь, тэмээ ■ Явган

Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

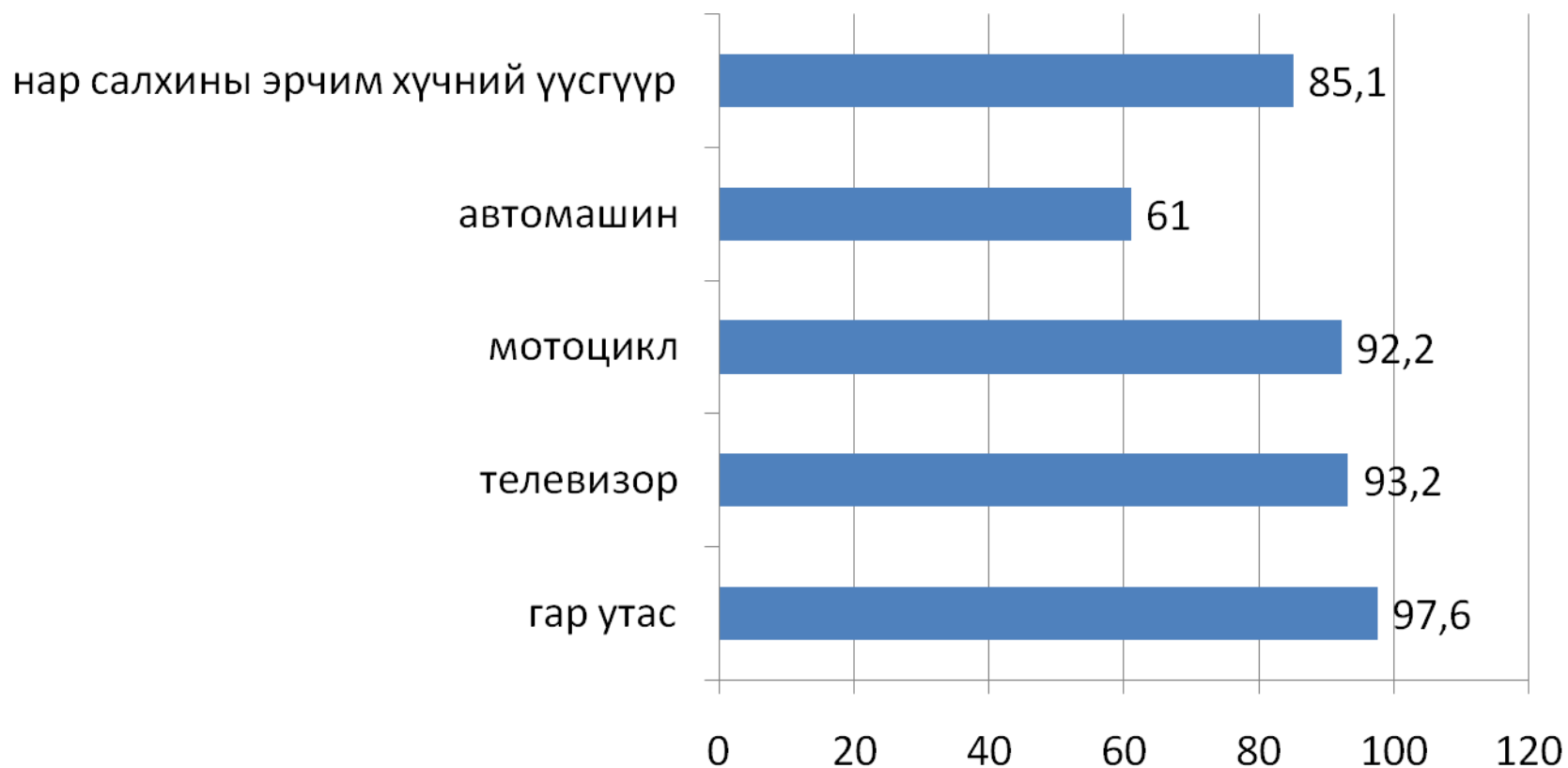
Гар утасны операторын төрөл

■ Жи Мобайл				50	51,4	55,6
■ Мобиком			45	50	41,4	25,9
■ Юнител		61,5	40			
■ Скайтел	90,8	23,1				

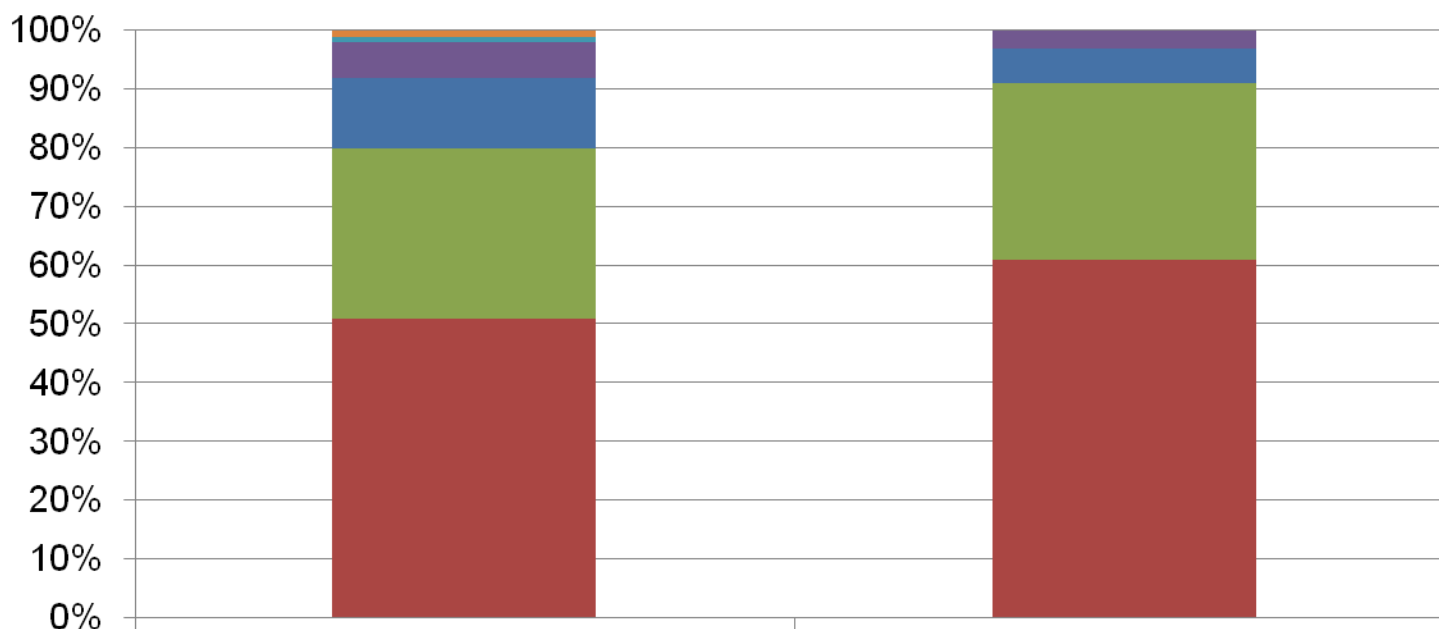
Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

Цахилгааны эх үүсвэр, цахилгаан хэрэгслийн зарим үзүүлэлт

Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

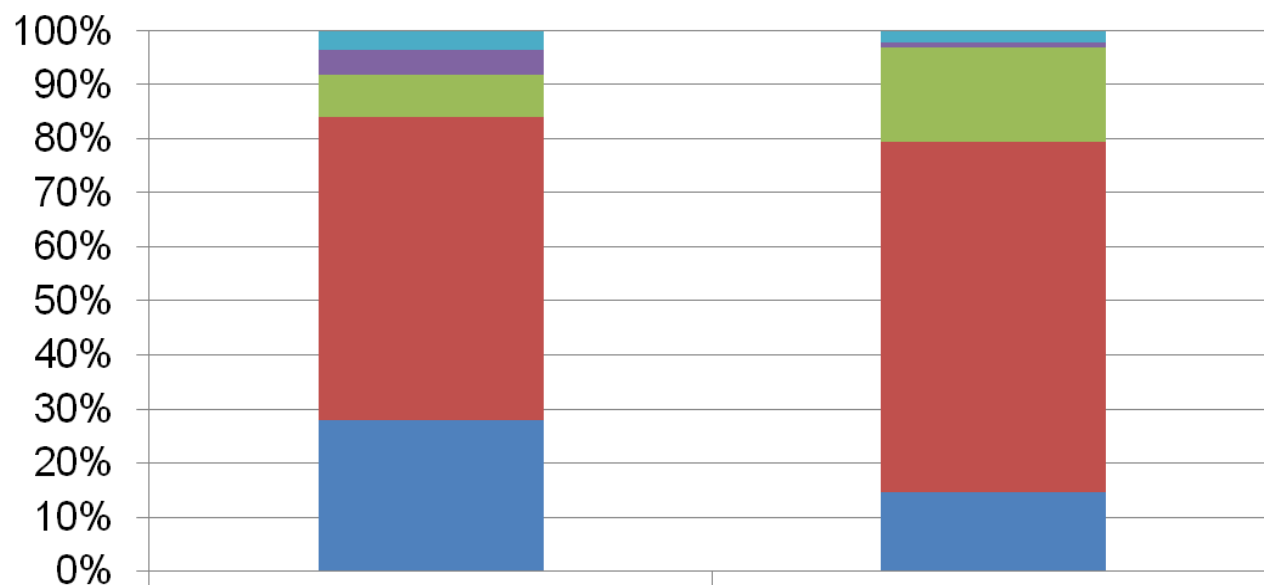
Өрхийн орлого

	Зорилтот сумд	Хяналтын сумд
970001-аас их	1	0
770001-970000	1	0
570001-770000	6	3
370001-570000	12	6
170000-370000	29	30
170000 -аас бага	51	61

Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

Малчдын ахуй амьдрал, амьжиргаанд нөлөөлж буй хүчин зүйлс

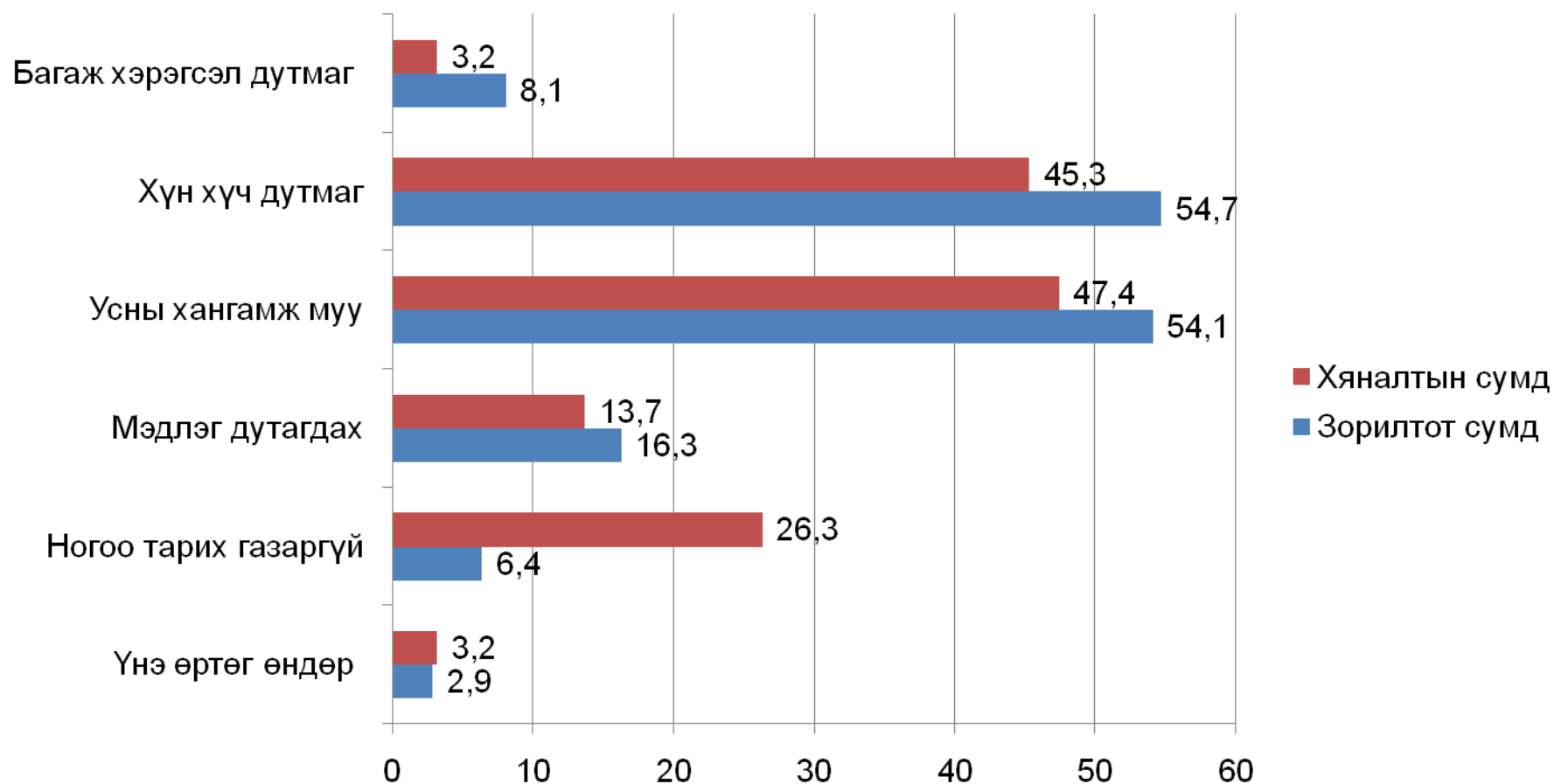

	Зорилтот сум	Хяналтын сумд
■ Нэгж малын ашиг шимийн хэмжээ	3,5	2,1
■ Зах зээлийн үнэ	4,5	1
■ Бэлчээр ашиглалт	7,6	17,5
■ Цаг уурын хүчин зүйл	55,1	64,9
■ Малын тоо	27,3	14,4

Малчдын амьдралын нөхцлийн ерөнхий шинж байдал

Ногоо тарьдаггүй шалтгаан

Зорилтот сумдын малчдын 8.9 хувь нь тариалангийн талбайтай, хяналтын сумдад тариалангийн талбайтай малчин өрх байсангүй.

Хэсгийн дүгнэлт

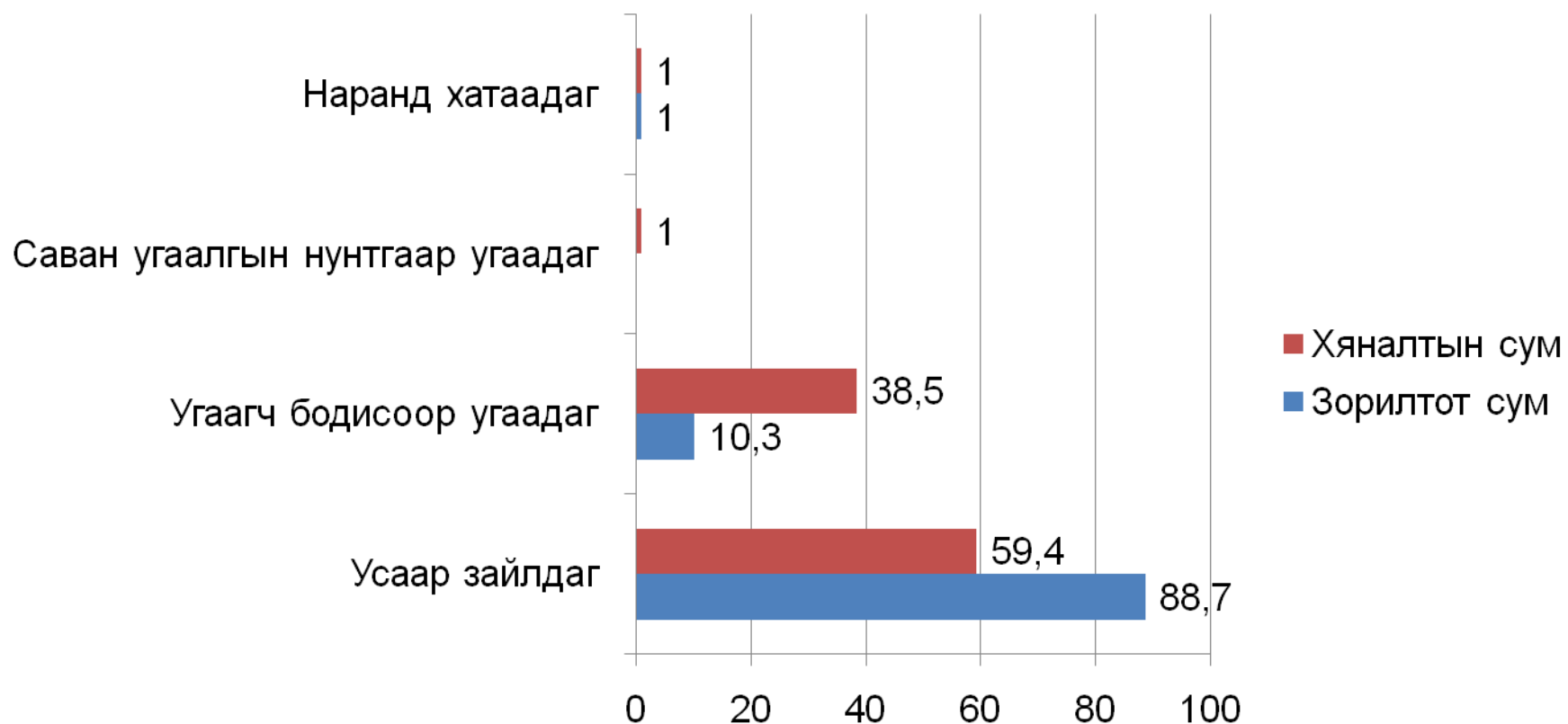
- Эрэгтэйчүүд мал саах, сүү цагаан идээ боловсруулахаас бусад мал аж ахуйн ажлуудыг эмэгтэйчүүдээс илүү гүйцэтгэдэг байна.
- Зорилтот сумдын малчдын 38.3 хувь нь юнител, 37.8 хувь нь скайтел, хяналтын сумдын малчдын 52.6 хувь нь жи-мобайл, 37.1 хувь нь мобиком операторын утас хэрэглэж байна.
- Зорилтот сумдын малчдын 51 хувь, хяналтын сумдын 61 хувь нь сард 170000-аас бага орлоготой байна. Малчдын 93.3 хувь нь малын ашиг шимээс сар бүр тогтмол орлого олдоггүй, хамгийн их ашиг олдог сар нь 4-6 сар байна.

3. Малчдын эрүүл ахуйн талаарх мэдлэг, хандлага, дадал

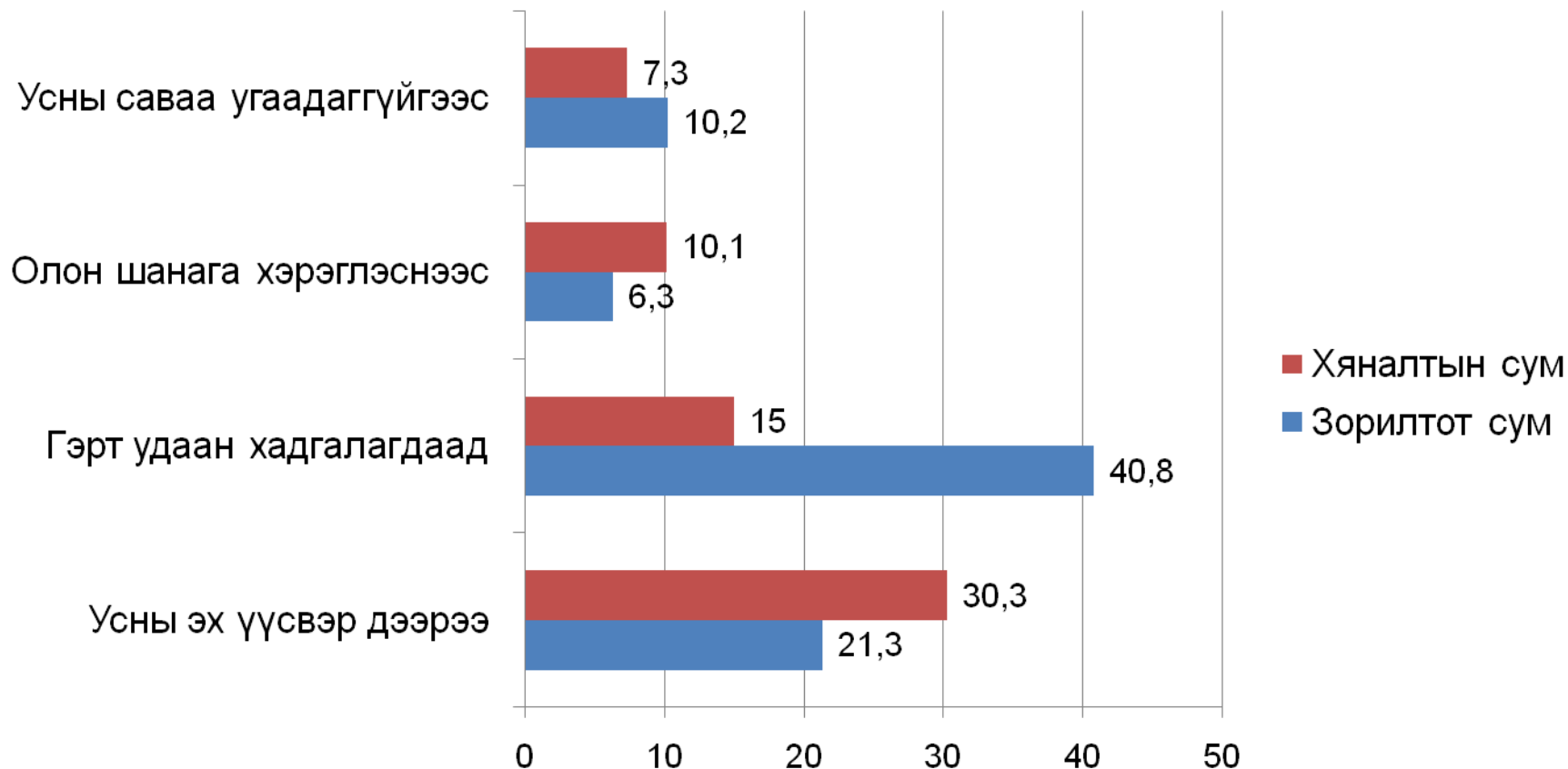
Малчдын эрүүл ахуйн талаарх мэдлэг, хандлага, дадал

Гэрийн нөхцөлд усыг зөв хадгалах болон усны савны цэвэрлэгээний талаарх дадал

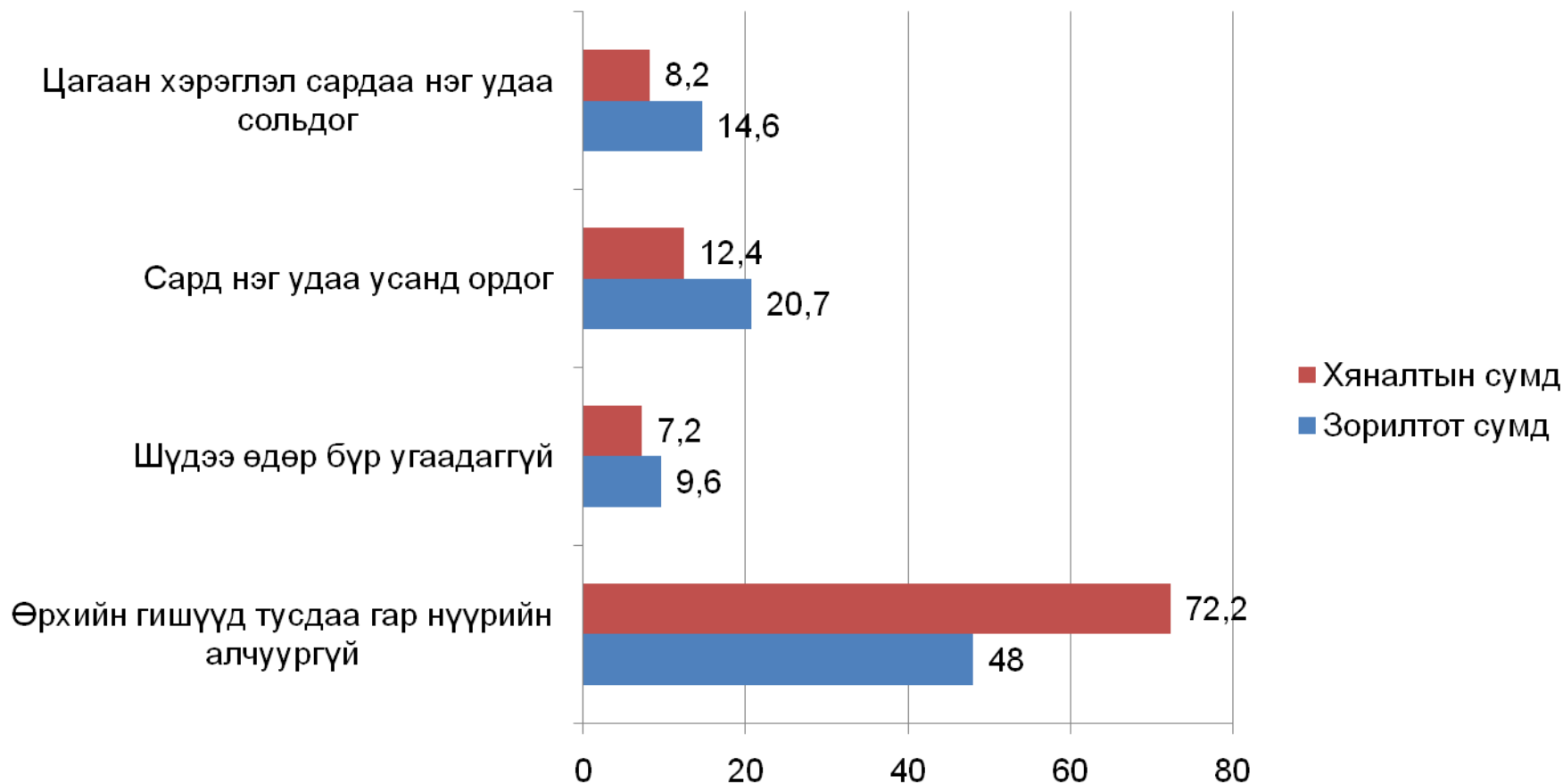
Малчдын эрүүл ахуйн талаарх мэдлэг, хандлага, дадал

Ус бохирдох нөхцлүүдийн талаарх мэдлэг

Малчдын эрүүл ахуйн талаарх мэдлэг, хандлага, дадал

Хувийн эрүүл ахуйн талаар

Гар угаах дадал

8.6

14.4

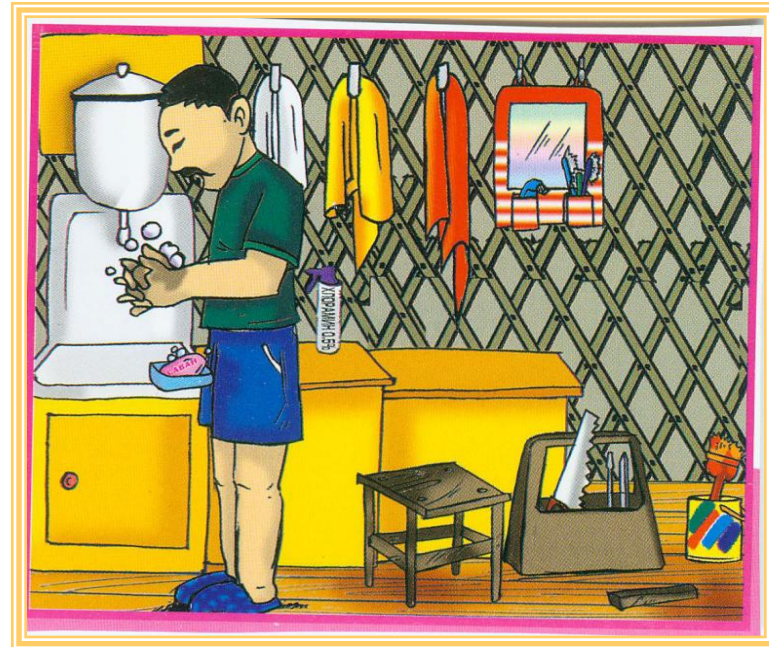

68.2

76.3

17.2

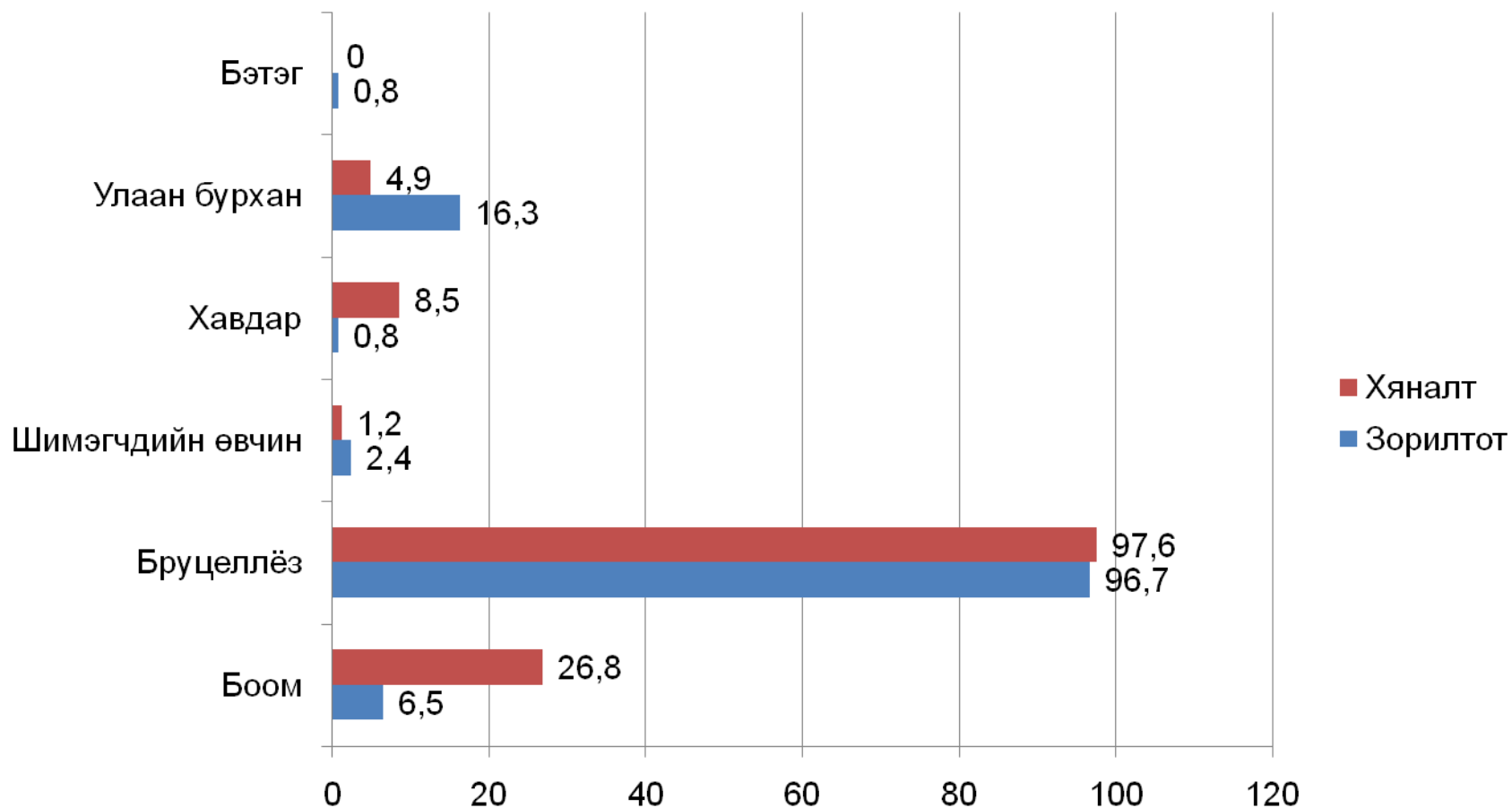
6.2

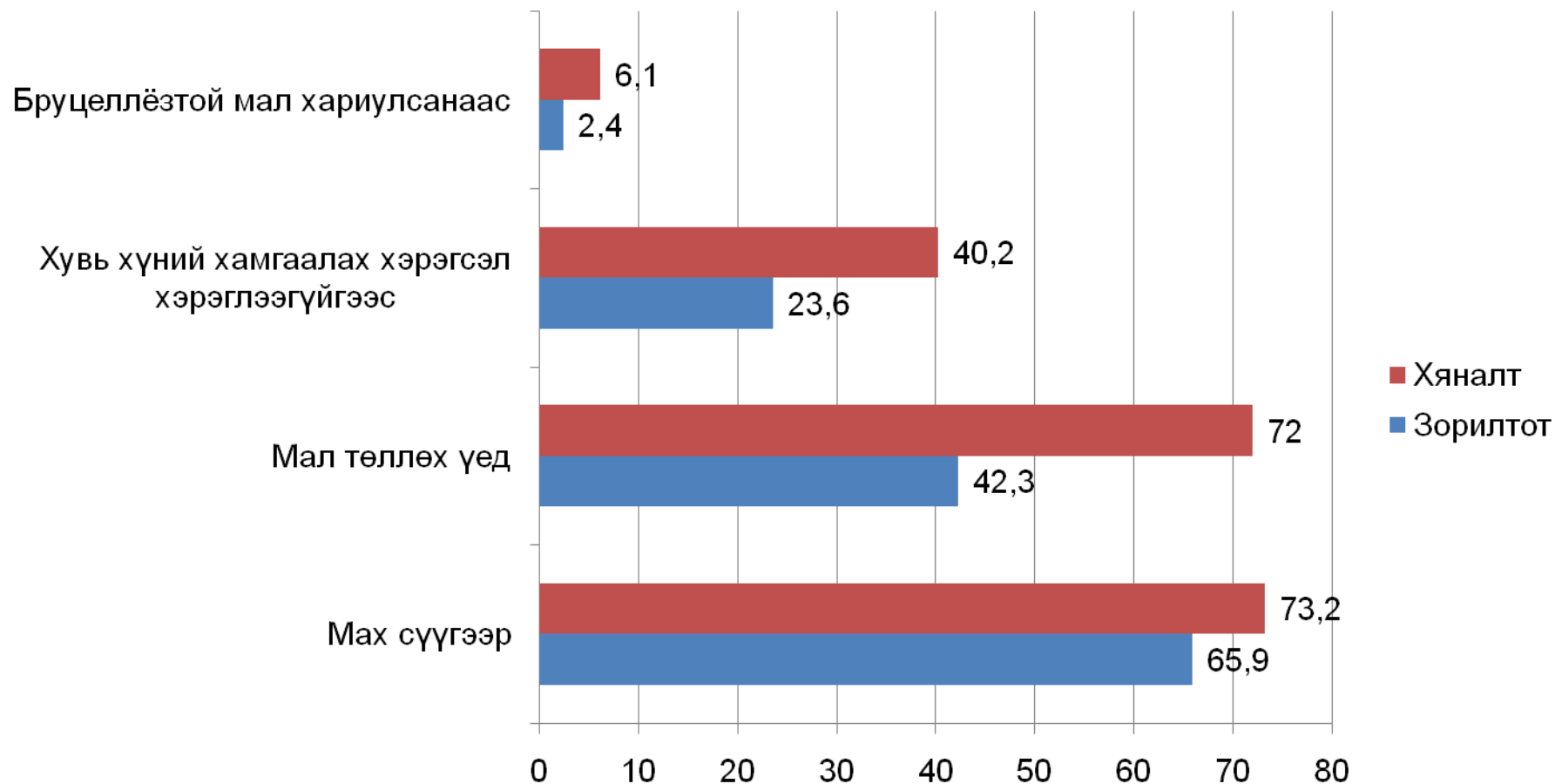
Малаас хүнд халдварладаг өвчний талаарх мэдлэг, түүнээс урьдчилан сэргийлэх хандлага, дадал

- Судалгаанд хамрагдагсдын 69.5 хувь нь малаас хүнд халдварладаг өвчний талаар мэддэг, 29.6 хувь нь мэддэггүй байна.
- Малаас хүнд халдварлах өвчний талаар мэддэг байдалд хүйсийн ялгаа байсангүй.
- Харин нас ахих тусам малаас хүнд халдварлах өвчний талаар мэддэг байдал нь нэмэгдэж байна ($p < 0.001$).
- Судалгааны зорилтот бүлгийн 62.1 хувь, хяналтын бүлгийн 84.5 хувь нь малаас хүнд халдварладаг өвчний талаар мэддэг байна ($p < 0.001$).

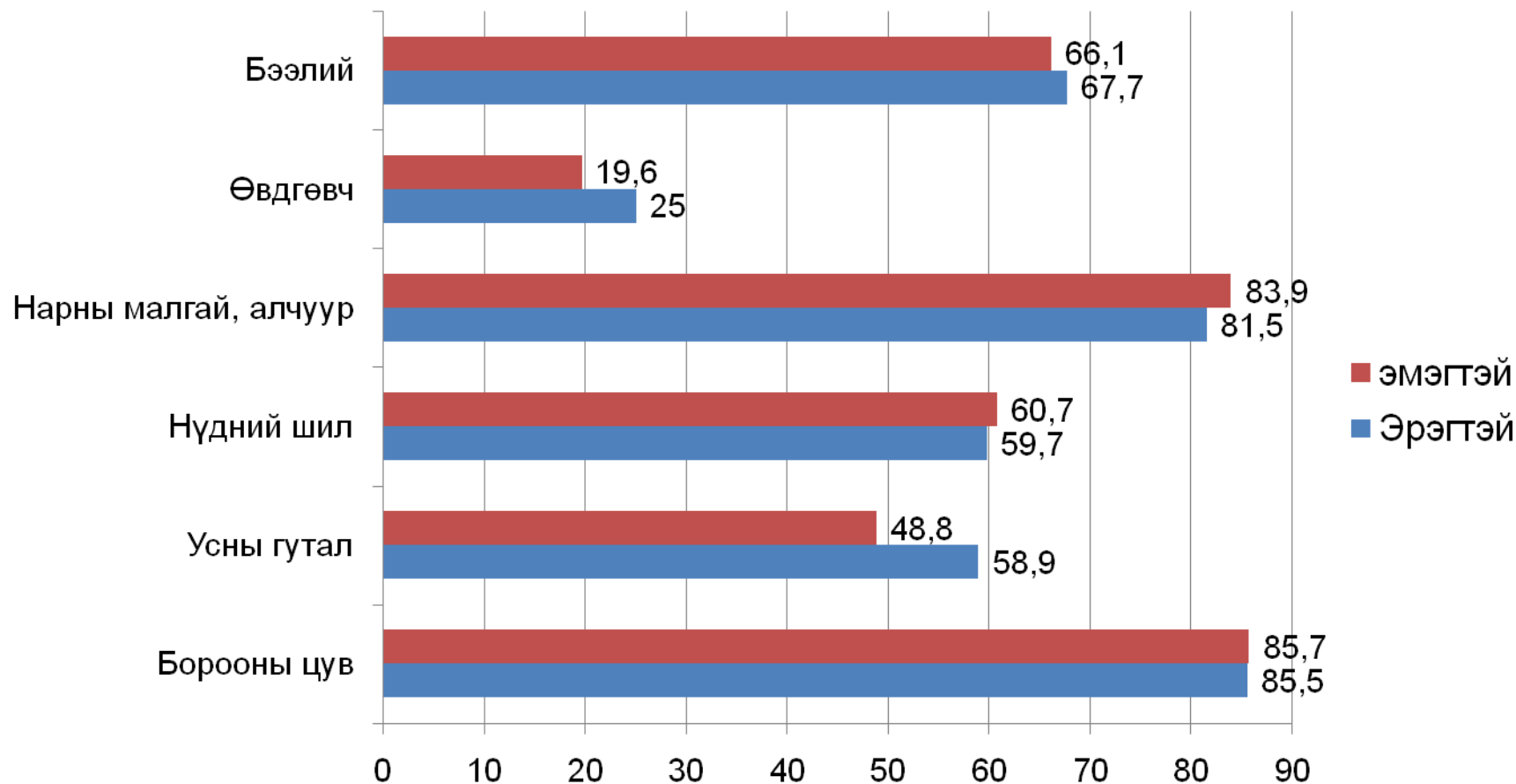
Малаас хүнд халдварладаг өвчний талаарх мэдлэгийн түвшин

Бруцеллёз өвчний халдварлах замуудын талаарх мэдлэг

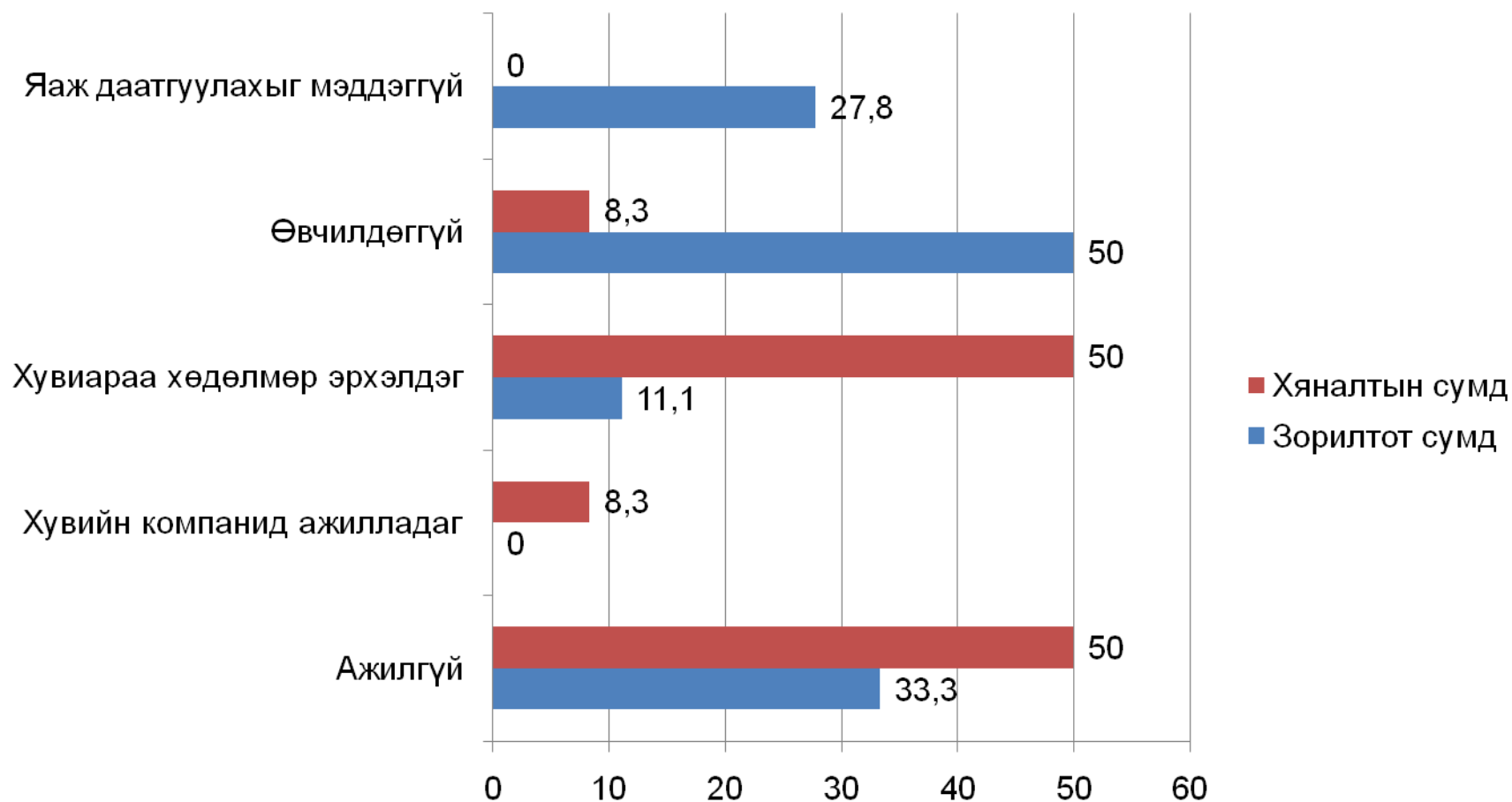
Хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэглэл байдаг эсэх (хүйсээр)

4. Малчдын эрүүл мэндийн байдал, нөлөөлж буй хүчин зүйлс, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ

- Зорилтот сумдын малчдын 8.9 хувь, хяналтын сумдын 12.4 хувь нь эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдаагүй байна.
- Малчдын 3.7 % (11) нь өөрийн эрүүл мэндийн байдлаа маш сайн, 41.8% нь сайн, 50.8% (152) нь дунд, 3.7% (11) нь муу гэж үнэлсэн байна.
- Малчдын 71.6% (214) нь урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагддаг ба эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдаагүй малчдын 56.7% (17), даатгалд хамрагдсан малчдын 25.3% (68) нь урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагддаггүй байна ($p < 0.001$).

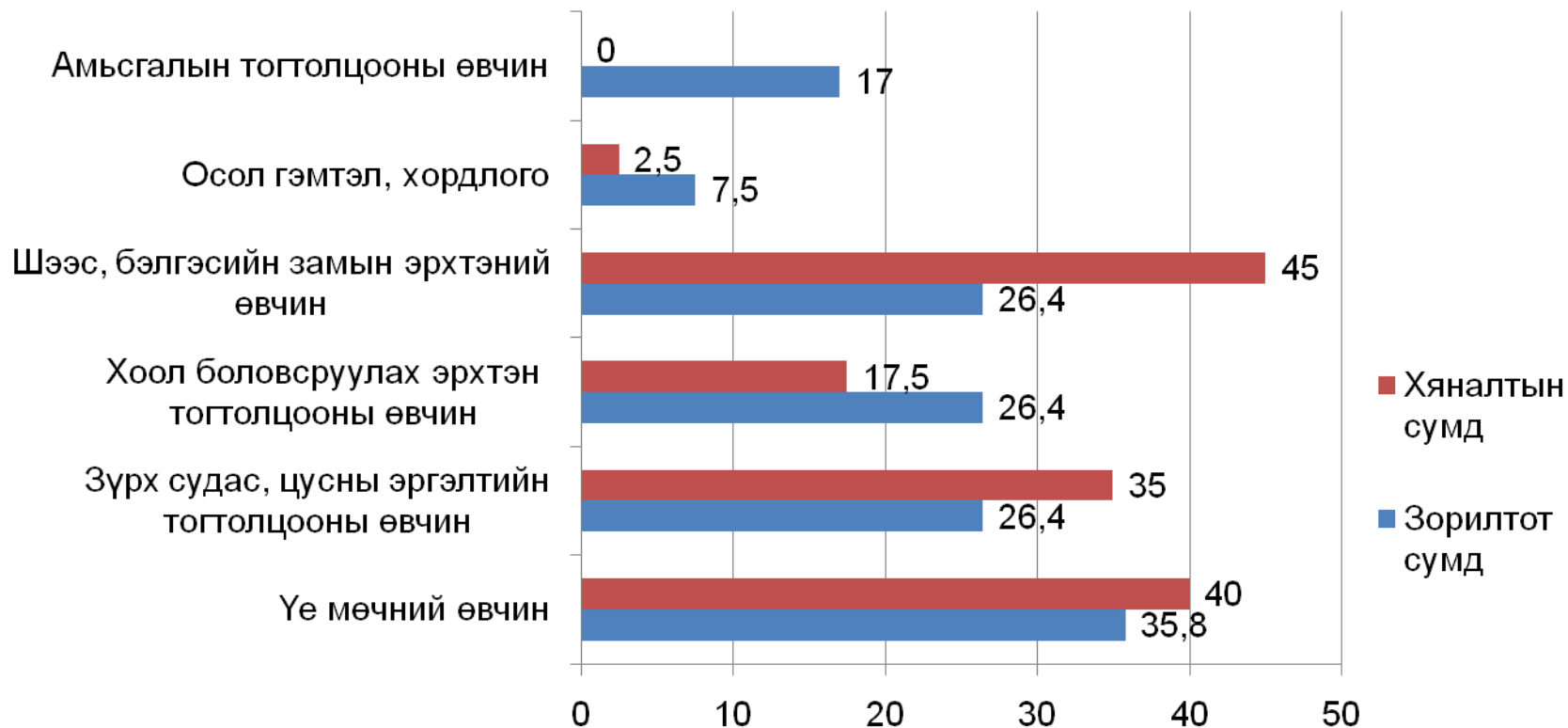
Даатгалд хамрагдаагүй шалтгаан

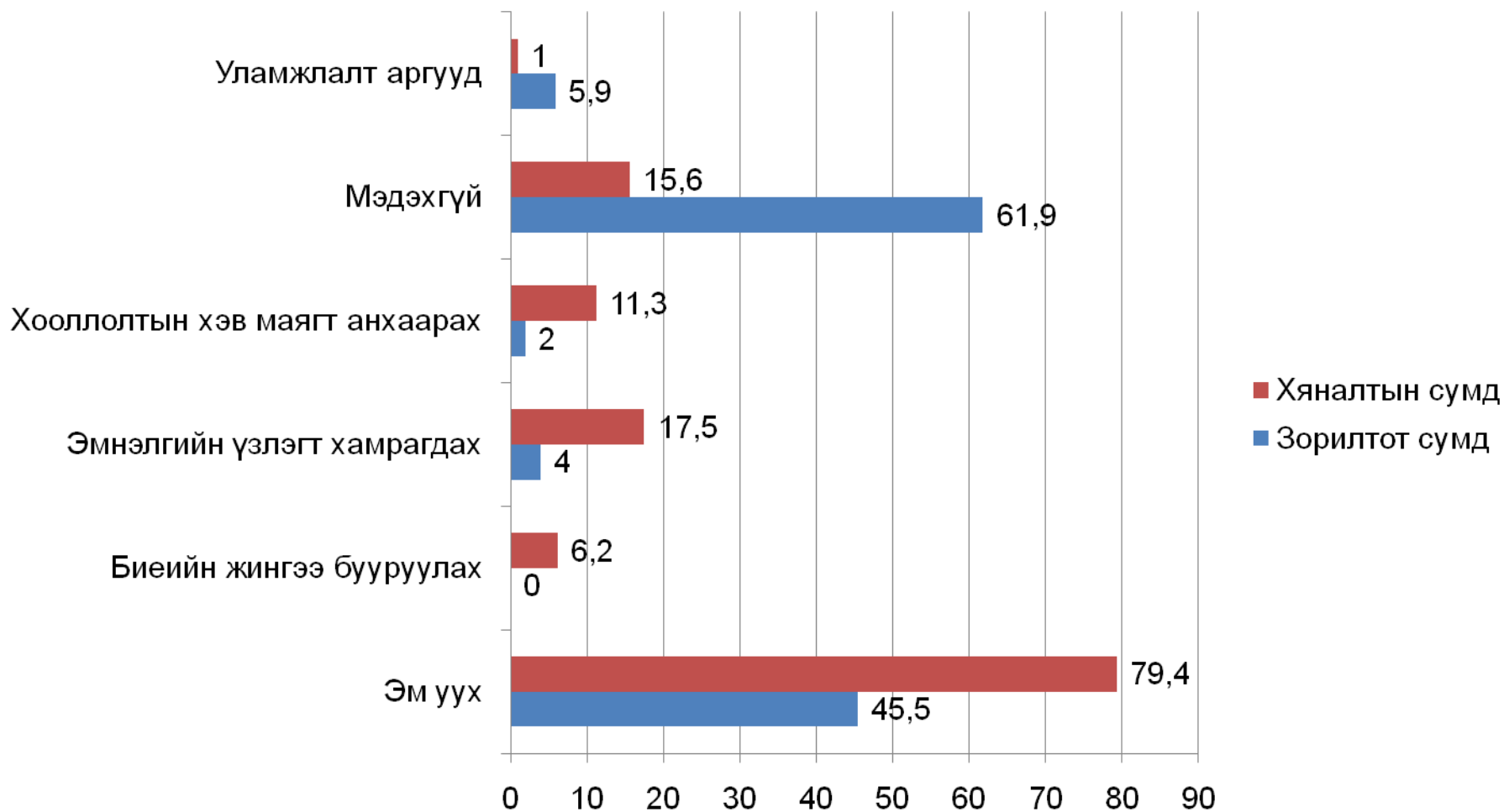
Эрүүл мэндийн даатгал, урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагддаг эсэх талаар

- Судалгаанд хамрагдсан нийт малчдын 71.6% (214) нь урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагддаг ба эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдаагүй малчдын 56.7% (17), даатгалд хамрагдсан малчдын 25.3% (68) нь урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагддаггүй байна ($p < 0.001$).
- Малчдын 38.5% (115) нь өвдсөн үедээ эмнэлэгт ханддаггүй ба даатгалд хамрагдаагүй малчдын 70% (21) нь даатгалд хамрагдсан малчдын 34.9 хувь өвдсөн үедээ эмнэлэгт ханддаггүй байна.

Архаг хууч өвчинтэй эсэх талаар

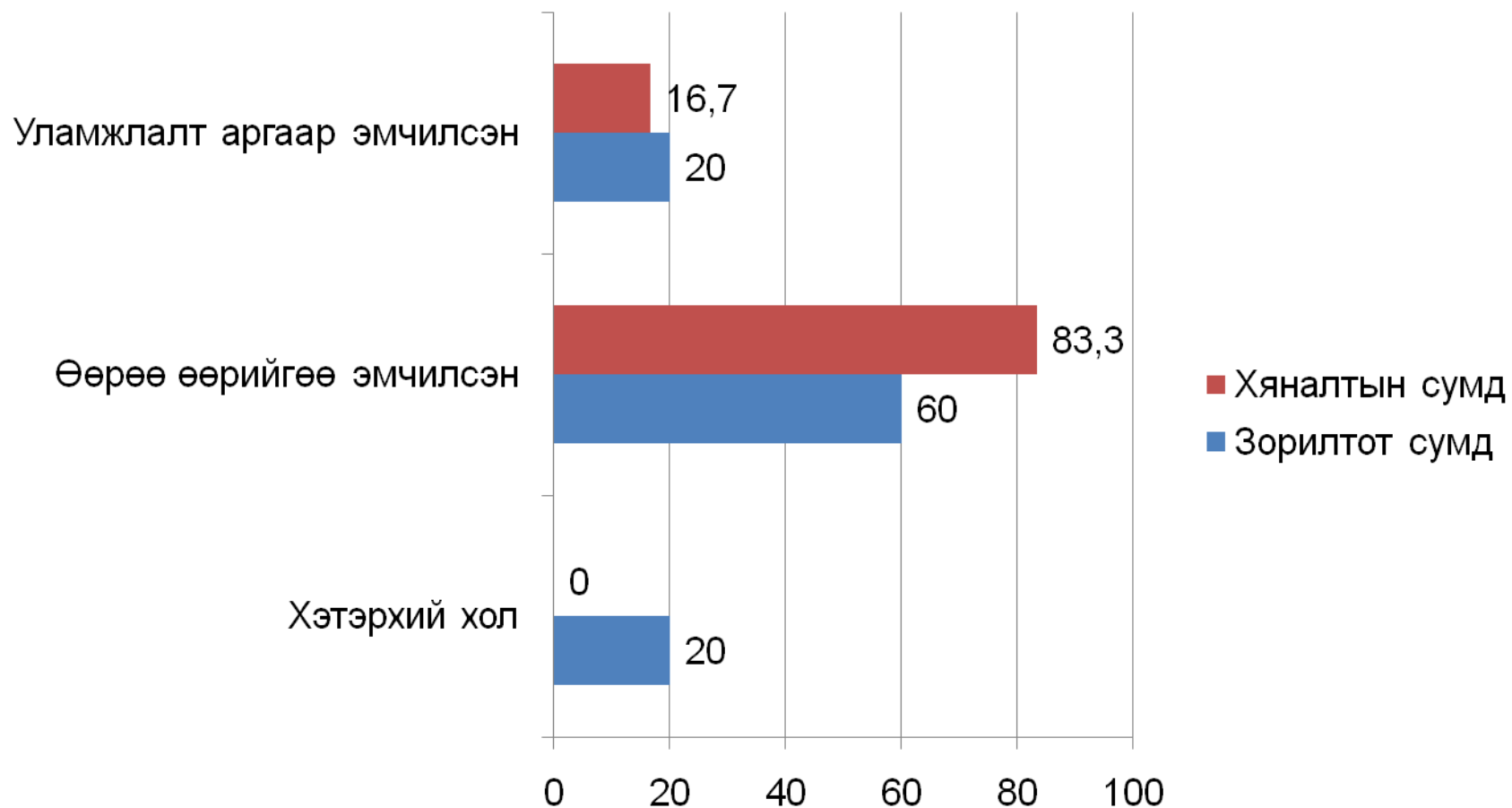
Даралт бууруулах аргуудын талаарх мэдлэг

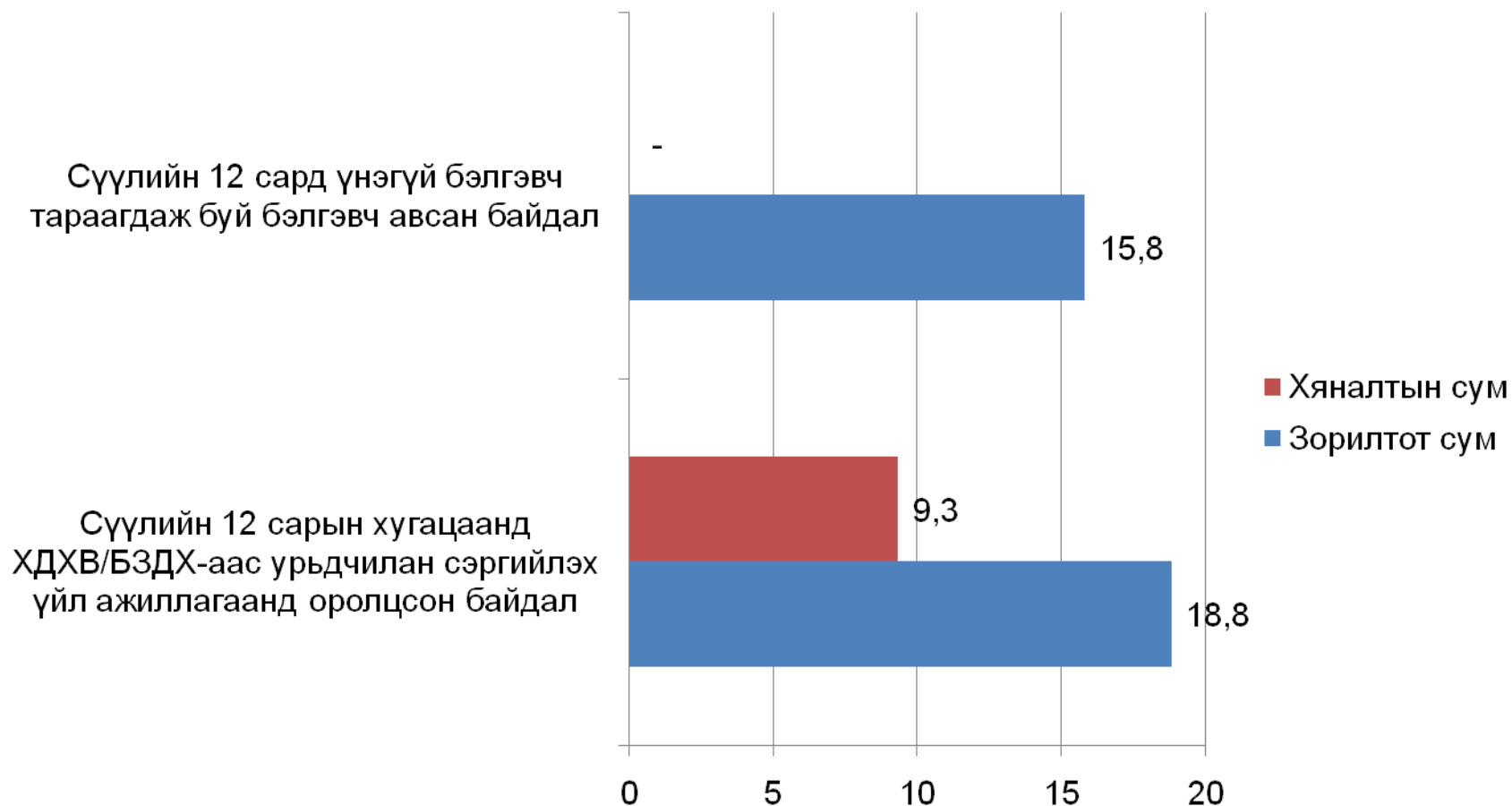
Хамгийн сүүлд эмнэлэгт хэвтсэн шалтгаан

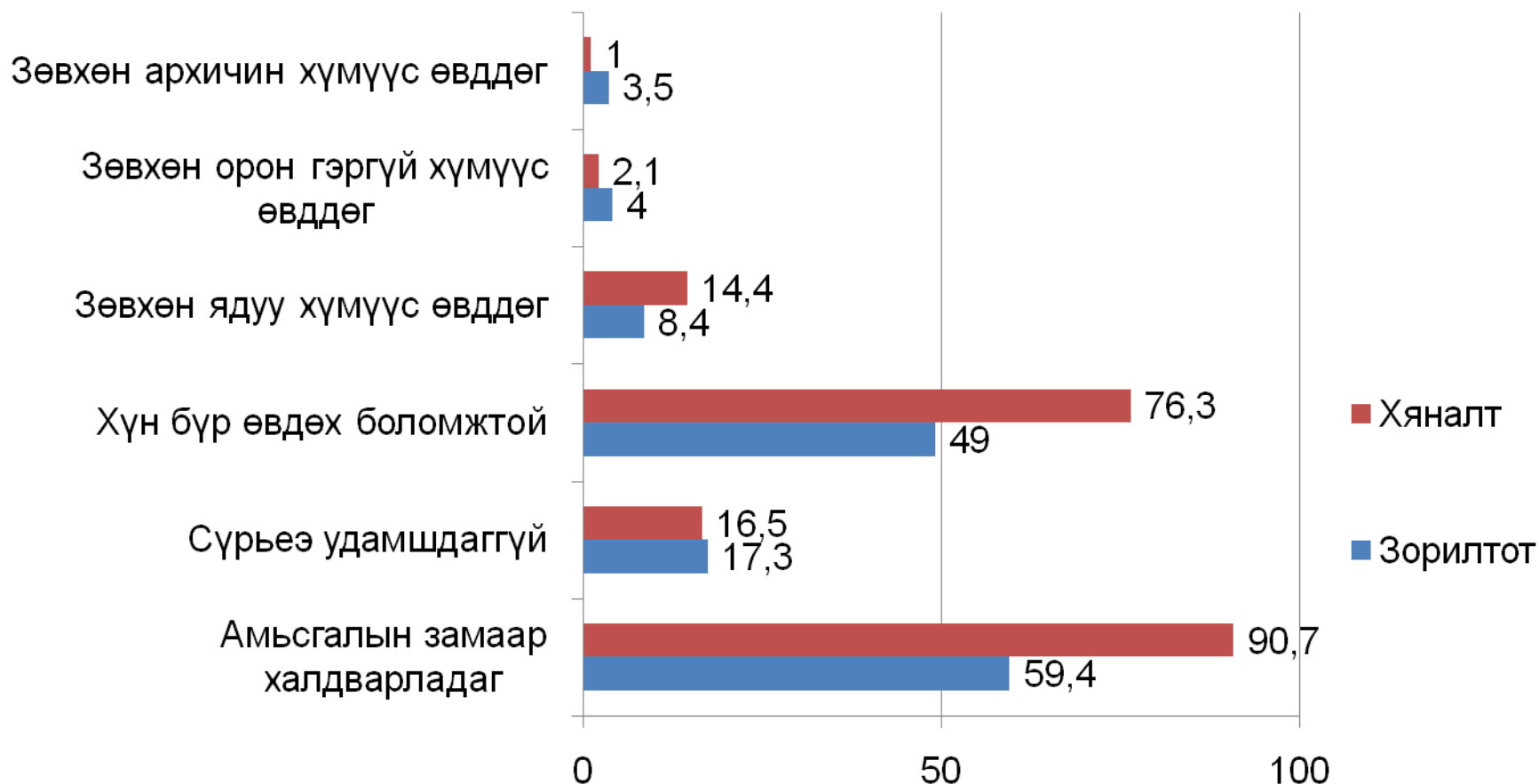
Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ авч чадаагүй шалтгаан

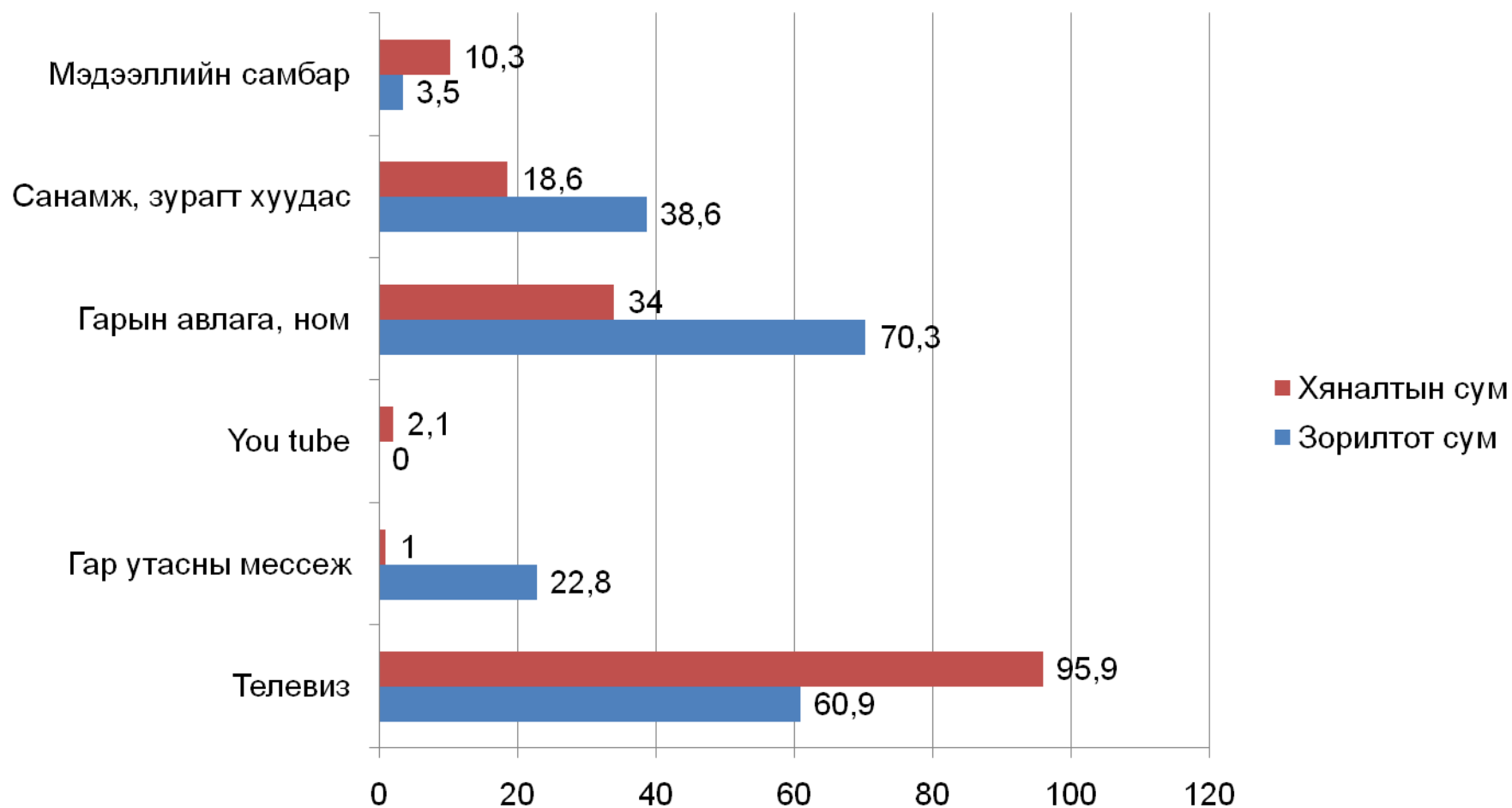
ХДХВ/БЗДХ-аас сэргийлэх үйл ажиллагааны хүртээмж

Сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэгийн түвшин

Эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгааг авах хамгийн тохиромжтой мэдээллийн хэрэгсэл

Эрүүл мэндийн талаарх мэдээллийг авах хамгийн тохиромжтой хувилбар

Хэсгийн дүгнэлт

- Малчдын 71.4 хувь нь даатгалд хамрагдсан байсан ба даатгалд хамрагдсан малчид урьдчилан сэргийлэх үзлэгт илүү хамрагддаг байна. Эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгт эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс илүү хамрагддаг ба малчдын 2 хүн тутмын нэг нь өөрийн эрүүл мэндээ сайн, маш сайн гэж үнэлж байв.
- Судалгаанд хамрагдсан малчдын 31.1 хувь нь архаг хууч өвчтэй гэж хариулсан ба зүрх судас, цусны эргэлтийн болон хоол боловсруулах, шээс, бэлгэсийн замын эрхтэн тогтолцооны өвчин зонхилж байна.
- Сүүлийн нэг жилд зорилтот сумдын малчдын 30.2 хувь, хяналтын сумдын малчдын 34.4 хувь нь зүрх судас, цусны эргэлт, хоол боловсруулах эрхтэн тогтолцооны өвчнөөр өвдсөн байна. Мөн хяналтын сумдын малчдын 31.3 хувь нь үе мөчний өвчин, 31.3 хувь нь шээс бэлгэсийн замын өвчнөөр өвдсөн гэж тус тус хариулжээ. Малчдын 10 хүн тутмын 7 нь өвдсөн үедээ эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ аваагүй өөрөө өөрийгөө эмчилсэн гэжээ. Харин зорилтот сумдын малчдын 20 хувьд нь эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ хэтэрхий хол байдаг нь нөлөөлсөн байна.

6. Өрхийн хүнсний хэрэглээ, хангамж

Өрхийн хүнсний хэрэглээ, хангамж

- Малчид хүнсэндээ ихэвчлэн мах, гурил, гурилан бүтээгдэхүүн, будаа хэрэглэдэг байна. Ихэвчлэн хүнсэндээ мах хэрэглэдэг гэж хариулж байгаа ч үүний тал хувийг борц эзэлдэг байна.
- Махны хадгалалттай холбоотойгоор зуны улиралд 19.1 хувь нь махны, сүүний олдоц багасдагтай холбоотойгоор өвлийн улиралд 32.8 хувь нь сүүний хомсдолд ордог байна.
- Өрхийн орлого нэмэгдэхэд борцны хэрэглээ багасаж байгаа нь статистик магадлалтай байв ($p < 0.001$).
- Өдөрт идэх махан хоолны хэрэглээний давтамжинд өрхийн орлого нөлөөлдөггүй байна

7. Бие махбодын хэмжилтийн үр дүн

- Судалгаанд хамрагдсан эрэгтэйчүүдийн биеийн дундаж жин 71.3 кг (95%CI 68.6-74.1), өндөр нь 166.7 см (95%CI 165.2-168.3) байна.
- Эмэгтэйчүүдийн биеийн жин 63.9 (95%CI 61.9-65.9), өндөр нь 157.2 см (95%CI 156.2-158.3) байв.

Биеийн жингийн индексийн дундаж хэмжээ

- Эрэгтэйчүүдэд 22.7 (95%CI 21.5-23.9),
- Эмэгтэйчүүдэд 23.0 (95%CI 21.9-24.0) байна.

Бүсэлхийн тойргийн дундаж хэмжээ ба төвийн таргалалт

- Эрэгтэйчүүдийн дундаж хэмжээ 89.3 см (95%CI 86.7-91.8),
- Эмэгтэйчүүдэд 86.1 см (95%CI 84.2-88.0) байна.

Бүсэлхийн тойргийн дундаж хэмжээ 25-34 насны эрэгтэйд 90.2 см (95%CI 85.1-95.3) байгаа нь 18-24 насны эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад статистик магадлал бүхий нэмэгдэж байгаа нь ажиглагдлаа

Судалгаанд хамрагдсан эрэгтэйчүүдийн 32.2 хувь, эмэгтэйчүүдийн 67.8 хувь нь төвийн таргалалттай байна. Эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс илүү төвийн таргалалттай байна ($p < 0.001$).

Артерийн даралт болон цусан дахь сахар, холестерины хэмжээ

- Судалгааны хүрээний хүн амын систолын даралтын дундаж хэмжээ 123.5 мм.муб (95% 121.4-125.5) үүнээс эрэгтэйчүүдэд 128.4 мм.муб (95% 125.2-131.7) эмэгтэйчүүдэд 119.9 мм.муб (95% 117.4-122.5) байна.
- Судалгаанд хамрагдсан малчдын өлөн үеийн цусан дахь сахарын дундаж хэмжээ 5.24 ммоль/л (95% 5.0-5.4) байсан ба зорилтот сумдын малчдын сахарын дундаж хэмжээ 5.2 ммоль/л (95% 5.0-5.4) байсан бол хяналтын сумдын малчдад 5.3 ммоль/л (95% 5.1-5.6) байв.
- Судалгаанд хамрагдсан малчдын цусан дахь холестерины дундаж хэмжээ 4.96 ммоль/л (95% 4.79-5.2) байсан ба зорилтот сумдын малчдын холестерины дундаж хэмжээ 4.94 ммоль/л (95% 4.7-5.1) байсан бол хяналтын сумдын малчдад 5.0 ммоль/л (95% 4.7-5.3) байв.

5. Чанарын судалгаа – зорилтот бүлгийн ярилцлагын үр дүн

Бүлгийн ярилцлагын сэдэв

- Малчдын эрүүл мэндийн одоогийн болон ирээдүйн төлөв байдал
- Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмж, чанар болон цаашид сайжруулах шаардлага, хэрэгцээний талаарх ойлголт, санал бодол
- Эрүүл зан үйлийн талаарх хүн амын хандлагыг тодорхойлох

Малчдын дунд тохиолдож буй өвчлөлийн байдал (ярилцлагад оролцогсдын санал)

Даланзадгад	Баян-Овоо	Ханбогд	Манлай
Үе мөчний өвчин Хоол боловсруулах Зүрх судасны өвчин Арьс харшлын өвчин	Амьсгалын зам (тоос, явуулын хүн ам) Мэдрэл (стресс, зам, бэлчээрийн сүйтгэл) Хоол боловсруулах (амьдралын хэв маяг, ус, усны хомсдол, хүнс, борц) Зүрх судас (цаг уур, сахар, тамхи) Шээс бэлгэс (усны хатуулаг, уул уурхайн кэмп)	Амьсгалын замын өвчлөл (харшил) Осол гэмтэл (зам тээвэр) Хоол боловсруулах эрхтэн Шээс, бэлгэсийн замын өвчин нэмэгдэх хандлагатай (хөдөлгөөнт иргэд)	Үе мөчний өвчин Мэдрэл (стресс, зам, бэлчээрийн сүйтгэл) Зүрх судас (цаг уур, сахар, тамхи) Шээс бэлгэс (усны хатуулаг, уул уурхайн кэмп) Хоол боловсруулах Арьс харшлын өвчин

Малчдын эрүүл мэндийн одоогийн болон ирээдүйн төлөв байдал

Хүнснээс, замын тоосноос малчид өвдөж байна, мөн химийн бодисоос өвчлөл нэмэгдэж байна. Сүүлийн үед харшил нэмэгдсэн, арьсны өвчин шинээр гарч байна.

Зорилтот сумдын бүлгийн ярилцлагаас

Сүүлийн үед малчдын дунд ходоод, гэдэс, элэгний хавдар нэмэгдэж байна.

Хяналтын сумын бүлгийн ярилцлагаас

Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмж, чанар болон цаашид сайжруулах шаардлага, хэрэгцээний талаарх ойлголт, санал бодол

Эмч нар хөдөө айлуудаар яваад зөвлөгөө өгөөд байдаггүй. Хөдөөгөөр яваад байдаг унааны бензин тос нь хүрэлцдэггүй байх. Эмнэлгийн үйлчилгээний чанар муу байдаг. Боловсон хүчний хангалт муу байна.

Хяналтын сумын бүлгийн ярилцлагаас

Эрүүл мэндийн ажилчдын зан харилцаа, ёс суртахууныг сайжруулах тал дээр анхаарч ажиллах хэрэгтэй байна.

Нөлөөллийн хүрээний сумдын бүлгийн ярилцлагаас

Дэд бүлгийн агуулга

- Хүн амын болон өрхийн тоо зэрэг үзүүлэлтийн чиг хандлага (2004-2012 оноор)
- Зорилтот болон хяналтын сумдын хүн амын өвчлөлийг улсын болон Өмнөговь аймгийн дундажтай харьцуулсан дүн (2008-2012 оноор)
- Зорилтот болон хяналтын (Говь-Угтаал, Эрдэнэдалай) сумдын малчдын өвчлөлийн харьцуулсан дүн (2008-2012 оноор)
- Малчдын өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаанууд (2008-2012 оноор)
- Нийт өвчлөлд малчдын өвчлөлийн эзлэж буй хувийн жин

Өрхийн тоо
(судалгааны зорилтот сумдаар, 2004-2012 оноор)

Сумын нэр	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Даланзадгад	4139	4358	4226	4465	4961	5564	5916	6284	6484
Ханбогд	627	664	720	839	918	967	1112	1330	1450
Манлай	574	568	602	622	646	648	661	668	689
Баян-Овоо	419	423	422	438	482	513	531	559	572

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистикийн эмхэтгэл, 2004-2012 он

Хүн амын тоо
(судалгааны зорилтот сумдаар, 2004-2012 оноор)

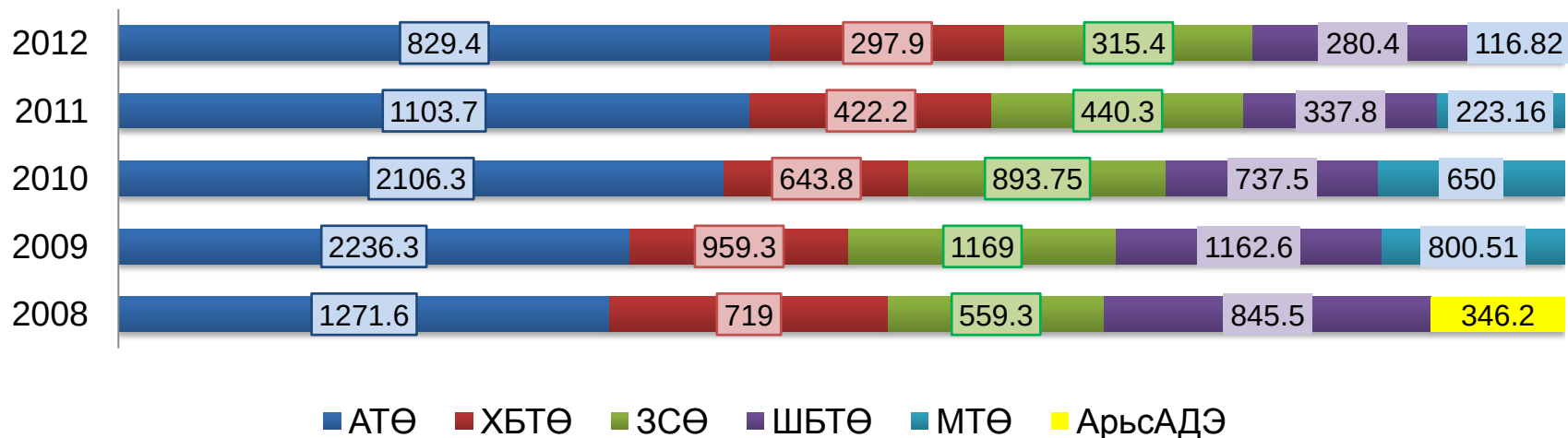
Сумын нэр	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Даланзадгад	15666	15954	14721	15176	15968	17946	18746	19360	20376
Ханбогд	2577	2659	2901	2974	3022	3154	3522	3948	4300
Манлай	2492	2431	2471	2510	2478	2450	2441	2460	2530
Баян-Овоо	1551	1539	1520	1539	1502	1574	1600	1658	1712

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2004-2012 он

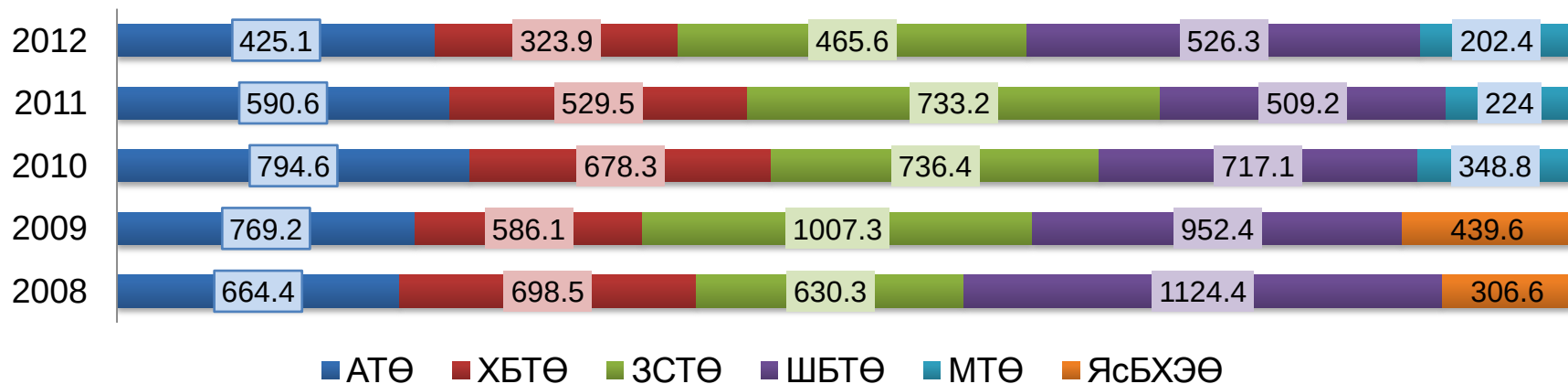
Өвчлөлийг Өмнөговь аймгийн болон улсын дундажтай харьцуулсан байдал

Өвчний ангилал	Сумын нэр	Он	Өмнөговь аймгийн дундаж	Улсын дундаж	Хяналтын сумд
G00-G99 М	Ханбогд	2008	3,57 дахин	4,37 дахин,	Аймгийн болон улсын дунджаас доогуур
I00-I99 ЗС	Ханбогд	2008	5,8 дахин	6,5 дахин	
J00-J99 Ам	Ханбогд	2009	9,85 дахин	10,48 дахин	Говь-Угтаал - 2011 - аймгийн дунджаас 1,17 дахин
K00-K93 Х	Ханбогд	2008	5,5 дахин	6,3 дахин	Аймгийн болон улсын дунджаас доогуур
N00-N99 Ш	Ханбогд	2008	5,03 дахин	5,5 дахин	
F00-F9 Сэ	Ханбогд Даланзадгад	2008 2008-2012	1,2 дахин 1,03-1,64	2011 Даланзадгад- 1,3 дахин	
S00-T98 Гэ	Даланзадгад Ханбогд	2010 2008	1,78 дахин 2,44 дахин	1,64 дахин 1,82 дахин	
L00-L99 Ар	Ханбогд	2008	7,9 дахин	5,4 дахин	
C00-D48 Хавдар	Ханбогд	2008	2,18 дахин		Говь-Угтаал - 2011 - аймгийн дунджаас 1,25 дахин
A00-B99 ХШ	Аймгийн болон улсын дунджаас доогуур				
O00-O99 Э					
M00-M99 з Я	Ханбогд	2008	4,3 дахин	7,01 дахин	-

Өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан (Баян-Овоо сум, 10000 хүн амд)

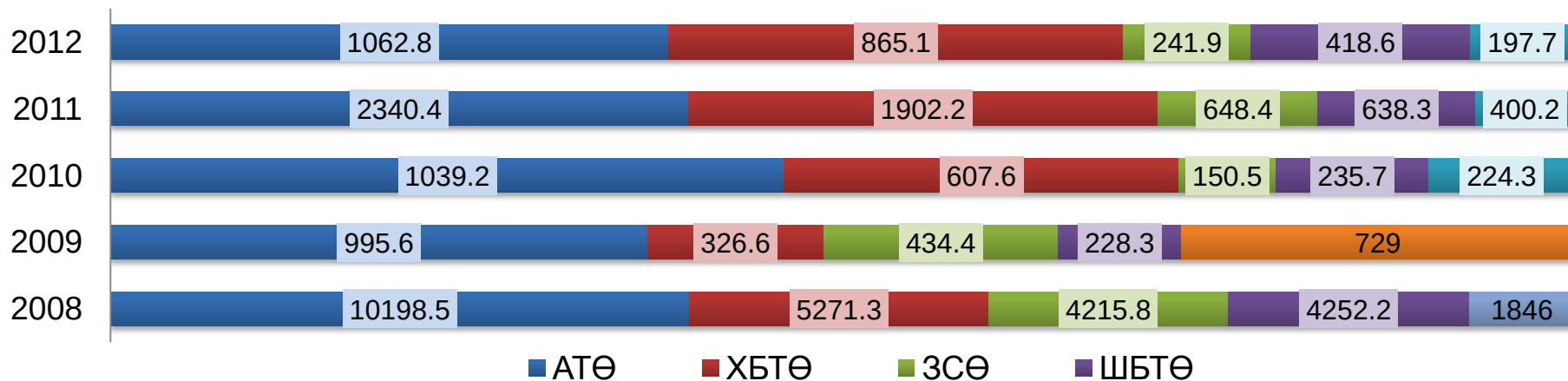

Өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаан (Баян-Овоо сум, 10000 малчинд)

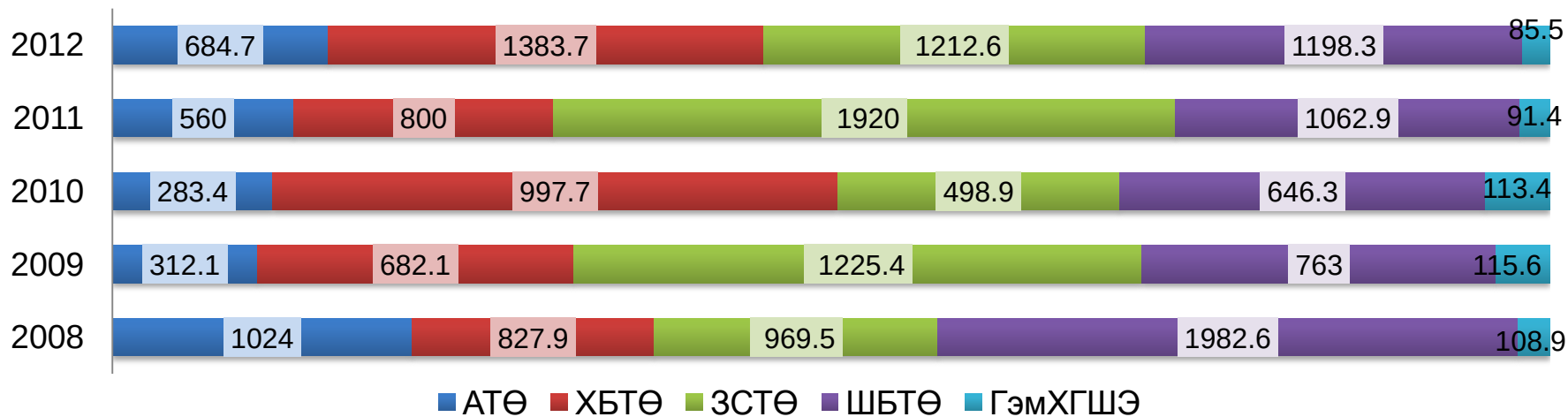

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Ханбогд сум, 10000 хүн амд)

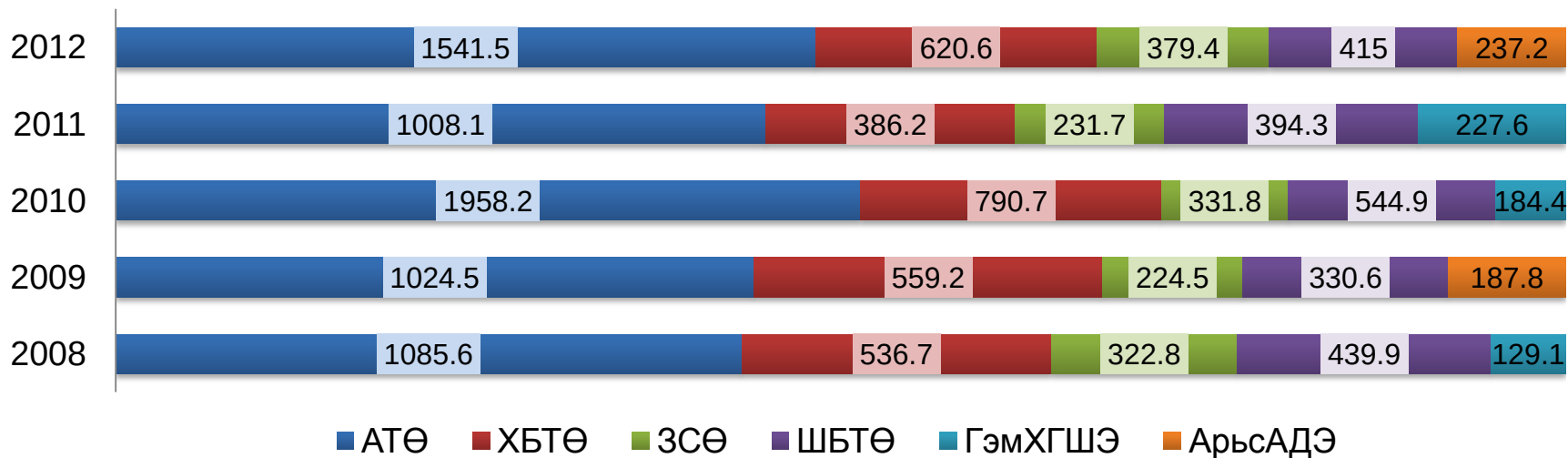

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Ханбогд сум, 10000 малчинд)

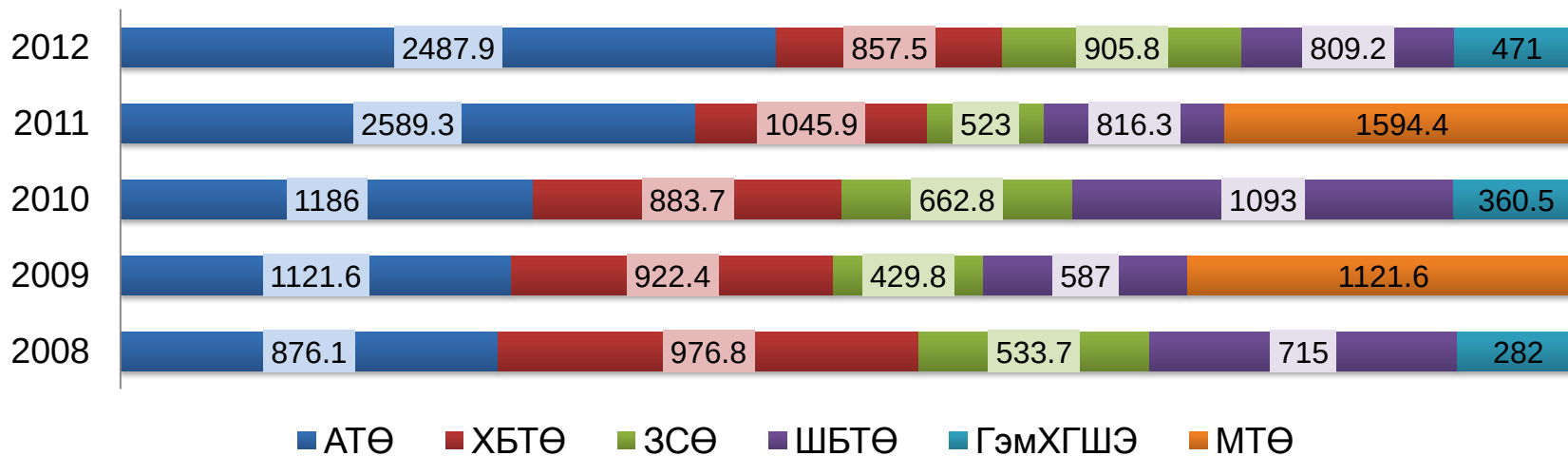

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Манлай сум, 10000 хүн амд)

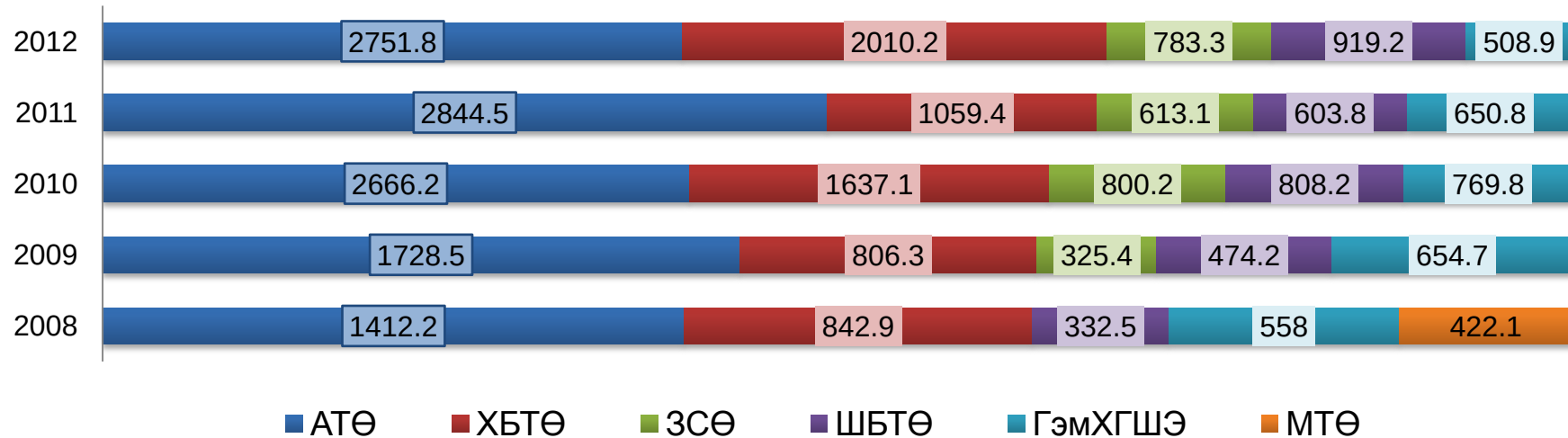

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Манлай сум, 10000 малчинд)

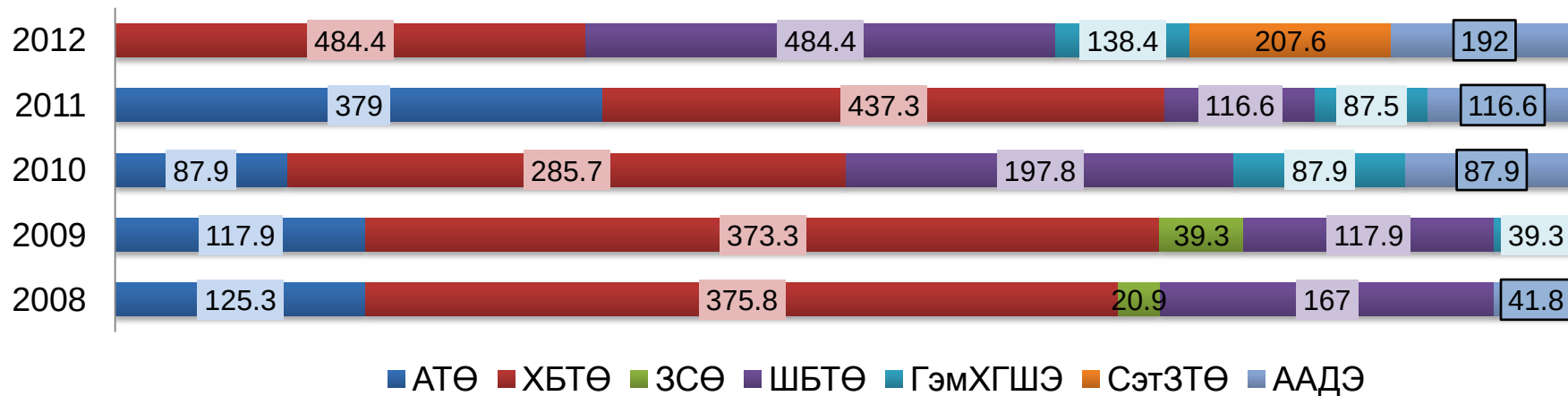

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Даланзадгад сум, 10000 хүн амд)

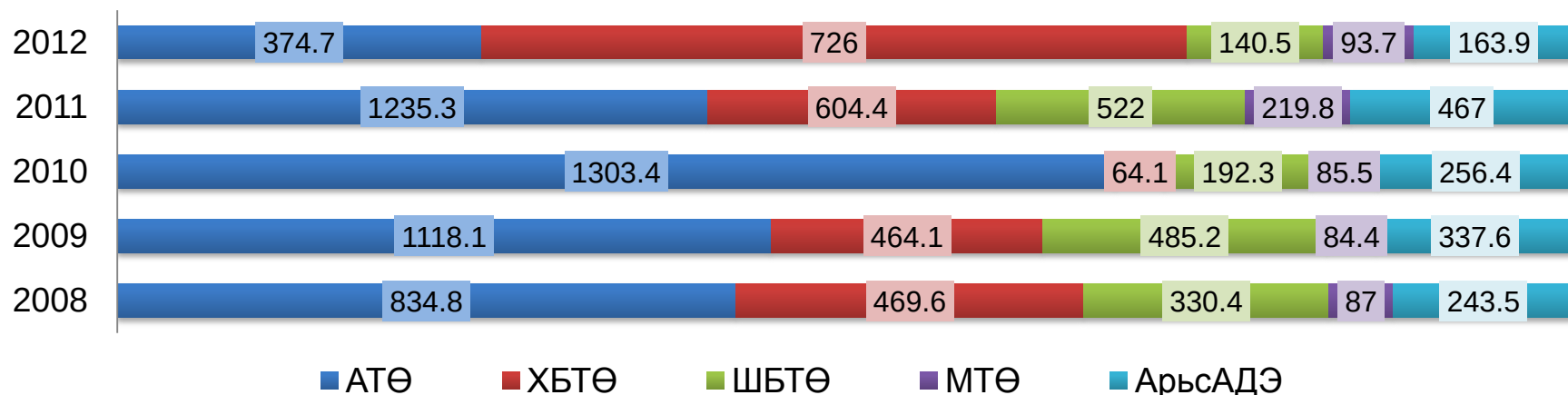

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Даланзадгад сум, 10000 малчинд)

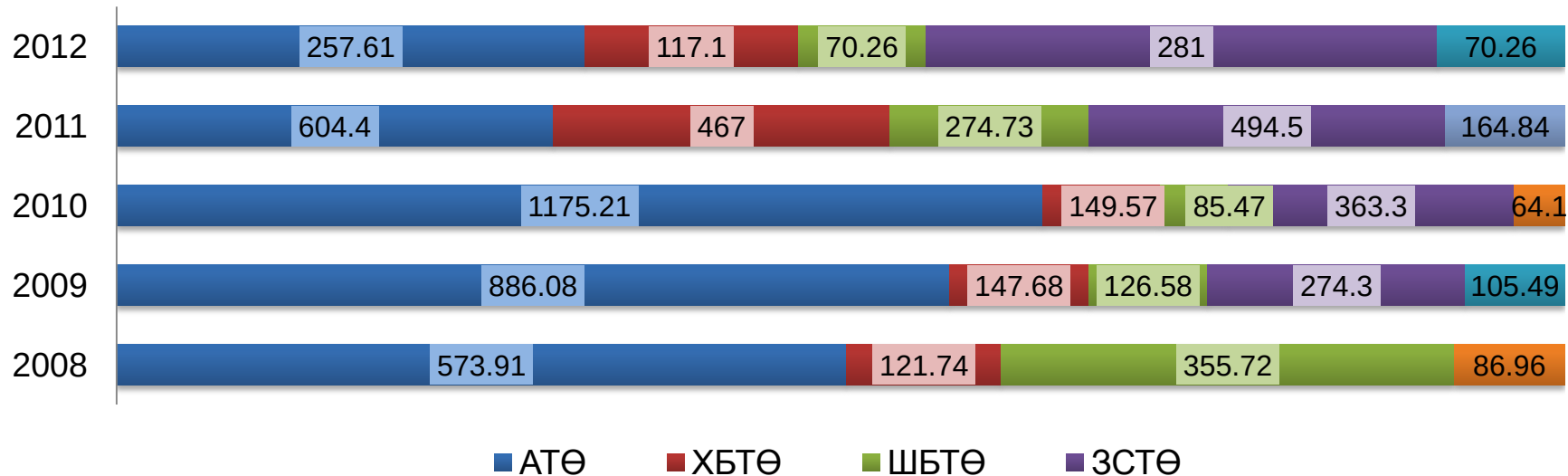

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Говь-Угтаал сум, 10000 хүн амд)

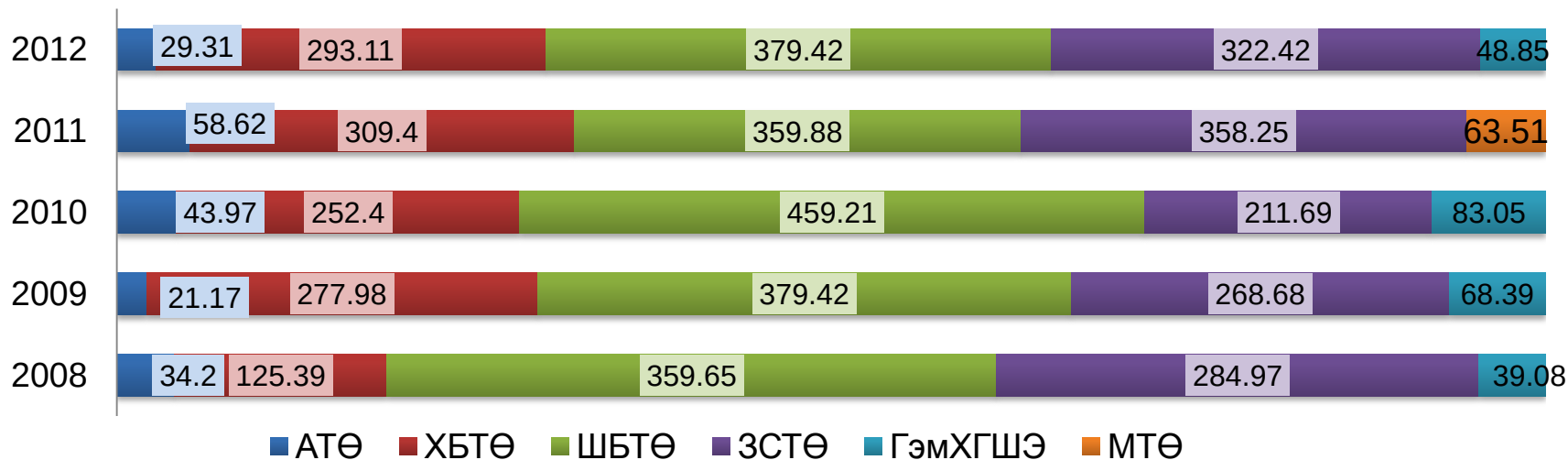

Тэргүүлэх өвчлөлийн шалтгаан (Говь-Угтаал сум, 10000 малчинд)

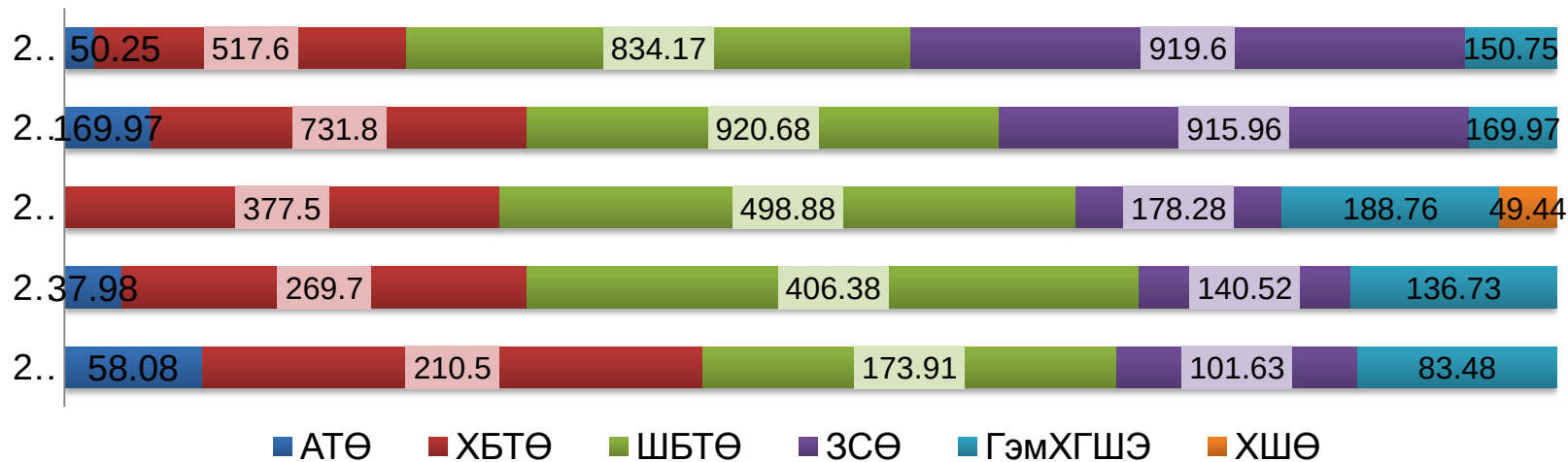

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Эрдэнэдалай сум, 10000 хүн амд)

Өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан (Эрдэнэдалай сум, 10000 малчинд)

Эх сурвалж: Өмнөговь аймгийн статистик, 2008-2012 он

Нийт өвчлөлд малчдын өвчлөлийн эзлэх хувь (2008-2012 оноор, судалгааны 6 сумдаар)

	Төслийн зорилтот сумд	Хяналтын сумд
ЗСС	Ханбогд, Манлай - 65,6-83,0% . Баян-Овоо, Даланзадгад - < 50 %	Эрдэнэдалай 2008-2010 16-30 % 2011-2012 88,2-92,4%
АТӨ	Ханбогд, Баян-Овоо- 10-20% 2011-Манлай 80%, бусад онуудад < 50 % Даланзадгад- <1 %	Эрдэнэдалай 2011-100%, бусад онуудад 30-80% Говь-Угтаал 10-30 %
ХБТӨ	Баян-Овоо, Ханбогд - <50% Даланзадгад - 1% Манлай- 60%	Эрдэнэдалай - 50,7-81,6%
ШБТӨ	Ханбогд, Баян-Овоо, Даланзадгад -20% Манлай- 81,9%	Говь-Угтаал -11,1-26,4% Эрдэнэдалай -55,6-100 %
СЗТЭ	2009 - Баян-Овоо, 2010- Манлай -100% Ханбогд, Даланзадгад-0%	Эрдэнэдалай-0%
ГБГШЭ	2009 -Ханбогд - 76,9% Манлай - 55,4-87,5% Даланзадгад - 0,39%	Говь-Угтаал 2008 -66,7% , 2009-100% Эрдэнэдалай 2008-2012 82,4-100%
Арьс Адээ	Манлай >60% Баян-Овоо, Ханбогд, Даланзадгад -0%	Говь-Угтаал – 66% Эрдэнэдалай- 86%
ХӨ	2008- Баян-Овоо 79,9% 2009- Ханбогд-100% 2010-2012 -Манлай-100%	Говь-Угтаал- 2008 50% 2009-2012-100% Эрдэнэдалай- 2009, 2011, 2012 -100%
ХШӨ	Ханбогд, Манлай, Даланзадгад -0% 2008, 2010- Баян-Овоо -50%, 79%	Говь-Угтаал, Эрдэнэдалай >70%
ЯБХЭӨ	2008 -2012 Баян-Овоо 25- 90% Манлай 50-80%	Говь-Угтаал, Эрдэнэдалай -0%

Өмнөговь аймгийн зорилтот сумд

1. Судалгаанд хамрагдсан Өмнөговь аймгийн зорилтот сумдын 10000 хүн амд ноогдох өвчлөлийн нийт тохиолдлын тоог сүүлийн 5 жилээр авч үзэхэд өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгааны эхний 4 байранд амьсгалын (АТӨ), хоол боловсруулах (ХБТӨ), зүрх судасны (ЗСӨ), шээс бэлэгсийн тогтолцооны өвчлөлүүд (ШБТӨ) багтаж байгаа ба харин 5 дугаар байранд мэдрэлийн тогтолцооны өвчин (МТӨ), арьс ба арьсан доорхи эмгэг (Арьс АДЭ), гэмтэл, хордлого гадны шалтгаант халдвар (ГЭХГШЭ) болон сэтгэц ба зан төрхийн эмгэгүүд (СЗТЭ) орж байна.
2. Малчдын дунд зонхилон тохиолдож байгаа буюу өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаануудыг авч үзэхэд ерөнхийдөө нийт хүн амын дундах өвчлөлтэй харьцангуй ижил байгаа боловч малчдын дунд шээс бэлэгсийн тогтолцооны өвчин, яс булчингийн тогтолцоо, холбох эдийн (ЯсБХЭӨ) өвчлөлийн тохиолдол өндөр байна.
3. Өмнөговь аймгийн зорилтот сумдын нийт хүн амын дундах 2012 оны өвчлөлийн үзүүлэлтээс харахад Ханбогд, Манлай, Даланзадгад сумдад зонхилон тохиолдож буй өвчлөлүүд өмнөх онуудаас өсөх хандлагатай, Баян-Овоо суманд буурах хандлагатай байсан ба малчдын хувьд авч үзэхэд мөн ижил зүй тогтол ажиглагдаж байлаа.

Дундговь аймгийн хяналтын сумд

1. Хяналтын сумдын хүн амын 2008-2012 оны өвчлөлийн мэдээнээс харахад өвчлөлийн тэргүүлэх 5 шалтгаан зорилтот сумдтай ижил буюу амьсгалын, хоол боловсруулах, зүрх судасны, мэдрэлийн, шээс бэлэгсийн тогтолцооны өвчлөлүүд зонхилж байгаа боловч 10000 хүн ам дах өвчлөлийн тохиолдол харьцангуй бага байна.
2. Хяналтын 2 сумдын 10000 хүн ам дах өвчлөлийн тэргүүлэх шалтгаануудыг харьцуулж үзэхэд Эрдэнэдалай суманд бага бүртгэгдсэн байсан ба зонхилон тохиолдож буй өвчлөлөөр авч үзвэл зүрх судасны өвчин, гэмтэл хордлого гадны шалтгаант эмгэг Эрдэнэдалай суманд, мэдрэлийн тогтолцооны өвчин, арьс ба арьсан доорхи эмгэг Говь-Угтаал суманд өндөр бүртгэгдсэн байна.

Хөрсний шинжилгээ

Хөрсний шинжилгээ

Хөрсний дээжинд:

- Нянгийн ерөнхий тоо
- Гэдэсний бүлгийн бичил биетэн
- Агааргүйтэн бичил биетэн
- Протеус бичил биетэн
- Гэдэсний бүлгийн эмгэг төрөгчийг

Хөрсний шинжилгээний дүн

- Судалгаанд хамрагдсан 6 сумын хөрсөнд гэдэсний бүлгийн эмгэг төрөгч, протеус бичил биетэн, агааргүйтэн илрээгүй ба микробиологийн эдгээр үзүүлэлтээр хөрс хэвийн.
- Ханбогд, Баян-Овоо, Манлай сумын хөрсөнд гэдэсний бүлгийн бичил биетэн илэрсэн байна.

Дүгнэлт

- Зорилтот сумдын малчдын 10 өрх тутмын нэг нь л ногоо тарьдаг, хяналтын сумдад ногоо тарьдаг өрх байсангүй. Ногоо тарьдаггүй шалтгаанд хүн хүч дутмаг, усан хангамжийн хүрэлцээ муу зэрэг нь хамгийн ихээр нөлөөлдөг байна.
- Малчдын 15.6 хувь нь хоногт 20 л-ээс бага буюу Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын зөвлөмж хэмжээнээс доогуур усны хэрэглээтэй байна. Ундны усны эх үүсвэр дундажаар 1-5 км зайтай байна.
- Малчдын ундны усны савны цэвэрлэгээний талаарх болон ус бохирдох нөхцөлүүдийн талаарх мэдлэг хангалтгүй байна.
-

Зөвлөмж

Судалгааны үр дүнд үндэслэн дөрвөн түвшинд зөвлөмж боловсруулж, санал болгосон:

1. Үндэсний хэмжээнд, бодлогын түвшинд
2. Орон нутгийн засаг захиргаанд
3. Эрүүл мэндийн байгууллагад
4. Малчдад

Жишээ болгон зарим зөвлөмжийг дараагийн slides-р та бүхэнд толилуулья.

1. ҮНДЭСНИЙ ХЭМЖЭЭНД:

Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлогод хөдөөгийн хүн амд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах, малчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт тогтмол, бүрэн хамруулах болон мал, амьтнаас хүнд дамжин халдварлах өвчнөөс малчид, хүн амыг хамгаалах, осол, гэмтлээс урьдчилан сэргийлэх, эрүүлжүүлэх, ахуйн болон ундны цэвэр усаар хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэрэг олон арга хэмжээнүүдийг тусгасан ба эдгээрийн хэрэгжилтийг сайжруулах талаар цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, хяналт тавих

2.Орон нутгийн засаг захиргаанд:

- Малчдын өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх талаар цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, хүнсний ногоо тариалалтыг дэмжих, нэмэгдүүлэх
- Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах жижиг дунд үйлдвэрийг байгуулах, нийлүүлэх зах зээлтэй холбох
- Ундны усны эх үүсвэрийг хамгаалах, тохижуулах, иргэдийг идэвхижүүлж оролцоог сайжруулах
- Малчдын уламжлалт соёлыг хамгаалах, дэмжин сэргээх, сайжруулах аян зохион байгуулах
- Малчдын эрүүл мэндийг хамгаалах ТББ, үүсгэл санаачлагыг дэмжих
- Малчдыг бүлэг нөхөрлөл, хоршооны нэгдсэн зохион байгуулалтыг дэмжих

3. Эрүүл мэндийн байгууллагад

3. Эрүүл мэндийн байгууллагад:

- Ус ариун цэврийн талаарх мэдээлэл, сургалт сурталчилгааг үе шаттай, өргөн хүрээнд явуулах
- Гэрийн нөхцөлд усыг зөв зөөвөрлөх, хадгалах болон усны савны цэвэрлэгээний талаарх малчдын мэдлэг хангалтгүй байгааг анхаарч мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааг тасралтгүй явуулах
- Хувийн эрүүл ахуй, эрүүл зан үйлийн талаарх малчдын мэдлэгийг нэмэгдүүлэх

4. Малчдад

- Хоол унд бэлтгэх, хооллохын өмнө болон бие зассаны дараа гараа тогтмол угааж хэвших
- Гэрийн нөхцөлд усыг зөв зөөвөрлөх, хадгалах, усны савыг тогтмол цэвэрлэх
- Өрхийн гишүүн бүр тус тусдаа гар нүүрийн алчууртай байх
- Хөрсний бохирдлыг нэмэгдүүлэхгүйн тулд нүүдлээр явах үедээ бага хэмжээний нүхэн жорлон ашиглах, нүүхдээ булдаг байх

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа, (Судалгааны баг)

